

Joseph Evers

REDELIJK AANDEEL

Effectieve fiscus in zeven studies

REDELIJK AANDEEL

EFFECTIEVE FISCUS IN ZEVEN STUDIES

door Joseph Evers

ISBN: 978-94-6240-643-8 (Interactive PDF)

Published by: Open Press TiU

Contact details: info@openpresstiu.edu

<https://www.openpresstiu.org/>

Cover & Layout Design by: Wolf Publishers, Claudia Tofan

Wolf (Legal) Publishers will publish this book in printed version:

ISBN: 978-94-6240-644-5

<https://www.wolfpublishers.eu>

Open Press TiU is the academic Open Access publishing house for Tilburg University and beyond. As part of the Open Science Action Plan of Tilburg University, Open Press TiU aims to accelerate Open Access in scholarly book publishing.

The Open Access version of this book has been made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-No Derivatives 4.0 license.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the publisher. Whilst the authors, editors and publisher have tried to ensure the accuracy of this publication, the publisher, authors and editors cannot accept responsibility for any errors, omissions, misstatements, or mistakes and accept no responsibility for the use of the information presented in this work.

Inhoud

1. Miljoenennota, politiek en toeschouwer	5
2. Over de kwaliteit van fiscale regels	16
3. Vermogensaanwas wél belasten	22
4. Inkomstenbelasting en toeslagen all-in	29
5. Inkomenszekerheid zélf regelen	39
6. Deelnemend sparen bij 's Rijks schatkist	44
7. Bedrijfswinst vermogensneutraal belast	49
8. De boodschap	57

Welkom

Het fiscale stelsel is de dragende constructie van onze rechtstaat. Meestal weinig zichtbaar, maar wel essentieel. Ik waag het er op. *Redelijk Aandeel* is geschreven vanuit het besef dat wij maatschappelijk voor ongekende uitdagingen staan en dat ook daarom die dragende constructie aan een revisie en versterking toe is.

Deze fiscus moet ook straks drager kunnen zijn van een maatschappelijk huis dat overzichtelijk is, dat inspireert en dat uitzicht geeft op een toekomst. *Redelijk Aandeel* is geschreven vanuit een optimisme dat wij, als betrokken burgers die revisie aan kunnen.

Redelijk Aandeel doet verslag van een onderzoek om de contouren van die fiscus in beeld te krijgen. Dit begint met een inspectie van de huidige stand van zaken. Het oriënteert zich met hulp van onderzoek dat anderen hebben uitgevoerd. Ik noem onder andere *Van Weeghel (2010)*, *Van Dijkhuizen (2013)*, *Mirrlees Review (2011)*, artikelen in het *FD*, in *ESB* en het Internet tijdschrift *Me Judice*. In de laatste drie heb ook ik menigmaal gepubliceerd. Sommige ideeën zijn ook te vinden in mijn boek *Wel makkelijker (2017)*, maar ik heb deze geactualiseerd en verder uitgewerkt.

Mijn onderzoek volgt een lijn die ook in *Tjeenk Willink's Groter denken, kleiner doen (2018)* is te vinden. Het domein is hier natuurlijk specifiek. Het gaat over persoonlijke belastingen, toeslagen, uitkeringen en een kleine uitstap naar aandelen. Het “grote” is de uitdaging waarvoor we staan en de fiscus in de context van onze rechtstaat. Het “kleine” zijn de fiscale regelingen zelf.

Ik oordeel vooral vanuit “de klant”; de burger. Een “klant” wil meedoen, behoorlijk bediend worden, waar voor zijn geld krijgen; de dienst kunnen vertrouwen. Als ingenieur wil ik zaken “in elkaar zetten” en “testen”. Mijn zoektocht leidt tot concrete voorstellen die aangeven hoe de fiscus aanzienlijk ten goede is te veranderen. De studies zijn onafhankelijk van elkaar te lezen. Dat is de bedoeling. Enige overlapping is dan onvermijdelijk. Het laatste hoofdstuk geeft de conclusies.

1. Miljoenennota, politiek en toeschouwer

Dikwijls zijn de Tweede Kamer debatten over 's rijksfinanciën weinig aangenaam om te volgen. Waarom eigenlijk? Herhaling van zetten? Beperkte? Bekende tegenstelling van belangen? De materie is ingewikkeld. Alles lijkt met alles samen te hangen en in dit "theater" ben je weinig meer dan een betalende toeschouwer.

Ruim de helft van mijn inkomen gaat naar de fiscus. Aan inkomstenbelasting, btw en accijnzen. Geen probleem, je bent er aan gewend. Toch ik wil weten waar dit geld naar toe gaat, wat het perspectief is, waar ik persoonlijk sta en of anderen ook naar redelijke normen hun belasting betalen. Ik zal niet de enige zijn. Menigeen wil ook enige zekerheid hebben over zijn inkomen en over de mogelijkheden van de kinderen en kleinkinderen.

Door deel te nemen aan de politiek heb je, ondanks de complexiteit toch enige indirecte invloed op rijksfinanciën. En inzicht helpt. Reden genoeg om de gang van zaken rond rijksfinanciën uit te zoeken, alert te zijn op defecten en strijdigheden en zo mogelijk te laten zien hoe het beter kan. Dit is mijn "tocht der tienduizenden". Welkom.

Zicht op de rijksfinanciën

Vooraf om misverstanden te voorkomen: in deze context is een *burger*, iemand die in Nederland belastingplichtig is, of een kind dat een Nederlands belastingplichtige als ouder, pleegouder of voogd heeft.

Concreet, waar gaat het over? Hoeveel geld krijgt de fiscus binnen en waar gaat het naar toe? Een samenvatting van de Rijksexploitatie 2019 in procenten geeft een indruk. De begroting van 2021 toont heel wat anders. Er wordt veel meer uitgegeven en het tekort is navenant; de covid-crisis is alom tegenwoordig. Ik constateer (wat menigeen wel weet) dat bijna 80% procent van de rijksinkomsten rechtstreeks van de burger komen en ongeveer 10% van de bedrijven. Aan de andere kant blijkt dat bijna 70% van de uitgaven op een of andere manier direct aan de burger wordt "teruggegeven".

Lijst 1: Verdeling rijksinkomsten 2019 en begroting 2021

	2019		2021
Loon- en Inkomstenbelasting, BTW	40%		42%
Premies algemene verzekeringen	29%		28%
Premies werknemers verzekeringen	9%		9%
Vennootschaps- en dividendbelasting	10%		8%
Overig	12%		13%
Overschot + en Tekort -	+3%		-15%
<i>Verdeling rijksuitgaven 2019 en begroting 2021</i>			
Sociale Zekerheid en Zorg	55%		55%
Onderwijs, Cultuur, Wetenschap	13%		12%
Gemeenten en Provincies	10%		11%
Justitie, Veiligheid, Defensie, Infrastructuren	10%		10%
Overig	12%		12%

Het leeuwendeel van rijksfinanciën blijft dus in het directe circuit van de burger. Ook in de begroting van 2021 is dit het geval. Is dat niet veel? In onze rechtstaat doet iedereen er toe. Iedereen krijgt inkomen en zorg in de mate waarin dit nodig is om deel te nemen of zich te ontwikkelen. Dat heeft een prijs. Ook in andere Europese landen. In Europa is het *principe van participatie* vastgelegd in het *Europees Sociaal Handvest*.

Het is ook eigenbelang. Dat leert de Covid-19 pandemie opnieuw. Anders dan bijvoorbeeld in de VS heeft hier een dreigend verlies van inkomen de mensen niet geforceerd om te gaan werken in onveilige situaties en daarmee ook het virus verspreiden. En dankzij de inzet van onze zorgverleners en een behoorlijke infrastructuur kon medische zorg het redden. Maar de kwetsbaarheid van de medische logistiek heeft menigeen verrast.

Nut en noodzaak van twee derde van de rijksuitgaven zijn nu min of meer geplaatst, maar natuurlijk niet de verdere invulling. Ook dat is intrigerend. Hoe staat het andere een deel van rijksuitgaven? Het merendeel daarvan lijkt vrijwel vast te liggen, maar gelukkig nood breekt wet.

In reactie op de covid-crisis heeft de regering voortvarend een financieel vangnet opgezet om bedrijven en ondernemers te steunen en banen te behouden. De prijs?

Bijna 46 miljard euro, of wel 16% ten opzichte van de uitgaven van 2019. Deze steun blijkt te werken, maar voortzetting is noodzakelijk. Punt van kritiek: de culturele sector is onderbedeeld.

Iets anders en door de media bijna vergeten: door de stagnatie kreeg de fiscus minder belasting binnen, tot nu toe 16 miljard. Of anders gesteld: 5% minder dan ontvangen in 2019. Die rekening komt later. Nu bezuinigen is geen goed idee.

Uitdagingen en de Monitor Brede Welvaart

We staan voor enorme uitdagingen: de opwarming van de aarde, de aantasting van het milieu, bevolkingsgroei en uitputting van grondstoffen. Voor mij zijn dit de echte problemen. Door de VN zijn diverse indicatoren opgesteld om de ontwikkelingen objectief te volgen: “meten is weten”. Nederland sluit hierop aan met haar *Monitor Brede Welvaart* die het CBS jaarlijks opstelt.

De *Monitor Brede welvaart* gaat over de kwaliteit van leven in drie aspecten: *hier-en-nu*, *later* en die van *elders*. *Duurzaamheid* betekent dat de welvaart voor *hier-en-nu* niet ten koste gaat van die van *later* of *elders*. De jaargang van 2020 is indrukwekkend. Ze is opgesteld als een computerdashboard en telt 14 rubrieken die zijn samengesteld uit 54 aspecten: een schat aan informatie en te vinden op Internet. Echter voor het politieke debat is de monitor “te groot”.

De monitor geeft echter wel de argumenten voor diverse concrete beleidsmaatregelen. Een greep: normen voor maximale CO₂- en NO_x-uitstoot; subsidies voor zonnepanelen en woningisolatie; exorbitante subsidies op elektrische auto's; nieuwe woningen zonder aansluiting op gas, subsidies op windmolenparken, hogere accijnzen op milieu belastende zaken. Dit is direct te plaatsen. De maatregelen zijn inzichtelijk en raken de burger direct. Zij komen uitgebreid in de media aan de orde. En er is voldoende draagvlak.

Kan ik maatregelen als deze ook expliciet terug vinden in de miljoenennota? Dat lukt, maar met een budget van slechts 1,5%. Niet veel, maar ten opzichte van de “vrije beleidsruimte” is dit toch te waarderen op het tienvoudige. Het beleid is financieel ook verscholen in de uitwerking van de praktische uitvoering.

Een positief neveneffect van de coronacrisis is dat de terugval in mobiliteit veel mensen tot het inzicht heeft gebracht dat reizen niet zo noodzakelijk is en dat de maatschappij vriendelijker voor de leefomgeving is in te richten. En ook dat sommige bestaande regelingen niet passé zijn, of onvoldoende kunnen bijdragen aan herstel. Er is nu meer ruimte voor vernieuwing. In die ruimte heeft het kabinet voorgesteld het zo genoemde *Nationale Groeifonds* in te richten.

Het Nationale Groeifonds

De bedoeling is om de komende vijf jaar 20 miljard euro extra te investeren in de ontwikkeling van kennis, infrastructuren en innovatie. Het doel is om de groei van de economie klimaatneutraal te bevorderen en te anticiperen op toekomstige uitdagingen. Als dit goed gaat zal er meer budget komen.

Maar groei is discutabel. “Overleven in plaats van groei” is de boodschap van de econoom *Kate Raworth*. Zij stelt dat de economie mondiaal drastisch moet veranderen; dat brede welvaart het uitgangspunt wordt; dat men grondstoffen opnieuw gebruikt; dat de opwarming van het klimaat stopt. De nieuwe economie moet de natuur en de samenleving respecteren. Niet nieuw, maar *Raworth's* boodschap is wereldwijd aangeslagen. Misschien dat zij de benaming *Nationaal Overlevingsfonds* zou kiezen. Ik geeft de voorkeur aan *Nationaal Vernieuwingsfonds*.

Terug naar de opzet van het fonds. De ministeries van Financiën en Economische Zaken zijn leidend. Ondernemers en bedrijven dienen voorstellen in voor uitvoering van omvangrijke projecten. Volgens oordeelt een inmiddels ingestelde commissie over de kwaliteit en de economische potentie. Zij adviseert het kabinet dat in principe beslist. De Kamer heeft natuurlijk het laatste woord. De financiering wordt geregeld door staatsobligaties uit te geven die later met belastinggeld worden afgelost. Probleemloos?

De opzet is duidelijk, maar regentesk. In de keuze van de projecten doet de burger nauwelijks mee. Zijn inbreng gaat via een lange omweg van de politiek achteraf en het verplicht betalen van de rekening. Moet dit wel zo? Anders gaat het bij de financiering van ondernemingen: je kunt er op diverse manieren deelnemen. De keuze is aan de investeerder. Voor mij is dit een duidelijk agendapunt.

Is de financiering door middel van staatsobligaties wel zo'n fluitje van een cent? Geen probleem, zo stelt het Kabinet. De rente op Nederlandse staatsleningen is negatief: we krijgen geld toe! Maar die waarheid is klein. Voor banken functioneren staatsobligaties onderling als geld. Ook het feitelijk geleende geld komt in omloop. Resultaat: dit geld functioneert dubbel.

Dat is problematisch. Er is nu meer geld beschikbaar dan het functioneren van de reële economie nodig heeft en dat veroorzaakt een extreem lage rentestand met alle negatieve effecten op de rentabiliteit van spaargelden. Nu de “geldkraan openzetten” is geen goed beleid. De financiering moet anders. Ook dat is een verantwoordelijkheden van de regering. Trouwens dit geldt ook op Europees niveau. Opnieuw een agendapunt.

Het niet zo leuke belastingformulier

Genoeg beleid over het hoofd van de burger heen. Nu zelf aan de slag met het formulier inkomstenbelasting en de verwerving van toeslagen. Het eerste wat opvalt zijn de diverse categorieën waarin de invuller zich moet plaatsen. Aristoteles zei het al: *in een rechtstaat worden gelijken gelijk behandeld, maar ongelijken zo nodig ongelijk*. Wat is gelijkheid?

Mensen verschillen in hun mogelijkheden, hun positie en hun verplichtingen. Dat zijn er te veel om in wetten mee te nemen. Wetten generaliseren. Het gaat erom een hanteerbare balans te vinden tussen nuancering en algemeenheid. Hoe doet de fiscus dit? Het formulier inkomstenbelasting is duidelijk. Ik zet de opzet enigszins vereenvoudigd op een rij:

Lijst 2: Fiscale differentiatie (vereenvoudigd)

leeftijdsklassen	0-18; 18-23; 23-66; 66+
zelfstandige	ja / nee
woonruimte delend toegewezen	nee / ja (1x; 2x; 3x)
kinderen	nee / ja (1; 2; 3; 4...)
eigen woning	ja / nee
inkomen in percentielen	0-20% / 20-80% / 80-100%

Dit is gedifferentieerd én overzichtelijk. Voor de ondernemer die in eigen bv werkt, is het lastiger: die moet ook box-2 invullen. De aanvraag van sociale toeslagen is lastiger. Om jezelf fiscaal te kunnen plaatsen zijn er nog drie klassen voor inkomens aan toe te voegen. Informatief is de classificatie op basis van het 20- en het 80-percentiel; of wel een inkomen waarbij precies 20% van de belastingplichtigen een lager inkomen heeft en het inkomen waarbij dit geldt voor 80%. De inkomensklassen zijn dan: minder dan het 20-percentiel; tussen het 20- en 80-percentiel; meer dan dat. Inkomen in dit verband is dat wat bepaald wordt volgens box-1 plus dat uit box-3.

Sommige kwalificaties zijn zinvol te combineren, maar sommige zullen een betrekkelijk gering aantal burgers opleveren. Die weglatend komt het aantal uit op 37 verschillende typen belastingplichtigen. De burger heeft dan te kiezen uit 37 typen om zich fiscaal te plaatsen

Het wordt echt interessant wanneer de fiscus voor iedere groep afzonderlijk informatie geeft over wat de groep gemiddeld aan inkomen heeft, aan de fiscus afdraagt en wat de groep gemiddeld terugkrijgt, direct of indirect aan onderwijs en zorg. Het is

verhelderend om een dergelijk overzicht jaarlijks te verstrekken. Ik noem dit verder de *Monitor Persoonlijk Aandeel*. Interessant zijn in ieder geval de gemiddelden die ik opsom in *Lijst 3*.

Lijst 3: Gemiddelden in de Monitor Persoonlijk Aandeel

Inkomen box-1 + box-2 + box-3 Ontvangen aan uitkeringen Transactie: belasting - toeslag	Ontvangen aan onderwijs Ontvangen aan zorg
---	---

In de linker kolom gaat het om het gemiddelde inkomen, ontvangsten aan uitkeringen en de directe transacties tussen burger en fiscus. Je betaalt belasting en mogelijk ontvang je toeslagen. Wat telt is natuurlijk het resultaat. Dit wordt negatief als je meer ontvangt aan toeslagen dan betaalt aan belasting.

De twee rubrieken rechts zijn collectieve bestedingen in onderwijs en zorg. De intensiteit zal van groep tot groep verschillen. In de leeftijdsgroep tot 18 jaar zal de investering in onderwijs gemiddeld per persoon veel hoger zijn dan die van 66+. Voor de besteding in zorg is het ongetwijfeld andersom. Het effect van de progressiviteit is af te leiden uit de verhouding tussen de gemiddelde belasting minus toeslag versus het gemiddelde inkomen. Deze zal voor elke inkomensgroep verschillen. Het CBS zal weinig moeite hebben om de monitor jaarlijks op te stellen.

Kortom, met de *Monitor Persoonlijk Aandeel* ben je in staat jezelf te plaatsen en je financiën te vergelijken met die van anderen. Dat haal je niet uit de miljoenennota of uit de *Monitor Brede Welvaart*. Ook voor het politieke debat doet deze monitor ertoe. Zeker om de jaarlijkse ontwikkelingen te kunnen beoordelen. Conclusie: de *Monitor Persoonlijk Aandeel* moet er komen.

Eigenlijk is deze *Monitor Persoonlijk Aandeel* een aanvulling op het uitgangspunt: “*In een rechtstaat worden gelijken gelijk behandeld, maar ongelijken zo nodig ongelijk*”. Aristoteles formuleerde het principe vanuit het gezichtspunt van de bestuurder, maar voor burgers in een democratische rechtstaat is dit niet genoeg. Uiteindelijk moeten burgers de fiscaal opgelegde ongelijkheden accepteren. Zonder inzicht in de positie die zijzelf innemen leidt dit tot vervreemding.

In principe is het niet moeilijk om je belastingformulier in te vullen. Maar om het zo te doen dat je niet te veel gaat betalen of toeslagen misloopt, is een andere zaak. De meeste regels zijn voorzien van ingebouwde condities, koppelingen, uitzonderingen en drempels om misbruik en onbillijkheden te voorkomen en om recht te doen aan het *draagkracht principe*. De combinatie van diverse regels vertoont soms verrassende effecten. De consequenties zijn lastig uit te rekenen. Daar is iets op gevonden.

Onder het motto “Leuker kunnen wij het niet maken, wel makkelijker” voorziet de fiscus in ingebouwde rekenmodules die je na invulling van de gegevens het resultaat voorschotelt. Hoe dat in elkaar zit is lastig te doorgronden en het is lastig om te achterhalen of het wel gunstig voor je is. “Wel makkelijker” is wel handig, maar je staat verder buiten spel. Ik ervaar deze manier van doen als denigrerend en vervreemdend.

Zou het anders kunnen? Daar is veel over gepubliceerd. Een voortreffelijke studie is die van de *Commissie van Dijkhuizen* (2013). Deze ministeriële commissie adviseert om de inkomstenbelasting en het stelsel van sociale uitkeringen in samenhang te behandelen, te vereenvoudigen en te harmoniseren. Daar is weinig mee gedaan. Te ingrijpend? Toch is het idee van Dijkhuizen verder door te voeren door de sociale toeslagen vereenvoudigd op te nemen als onderdeel van de inkomstenbelasting en daarin ook het draagkrachtprincipe mee te nemen. Ook D66 komt in haar verkiezingsprogramma 2021 met een dergelijk voorstel. Ik noteer een volgend agendapunt.

Ontoereikende belasting op vermogenswinsten

In box-3 vraagt de fiscus om de omvang van je vermogen op te geven. Hieronder vallen ook non-liquide vermogens, zoals een tweede huis, verhandelbare kunstcollecties en dergelijke. Je spaargeld in erkende pensioenvoorzieningen valt er buiten. Ook je eigen woning valt er buiten; die wordt verrekend onder box-1. Schulden behalve de hypotheek op je eigen woning mag je aftrekken.

Bij de bepaling van de opbrengst uit het privévermogen, hanteert de fiscus een vast schema dat, om het eenvoudig te houden, géén rekening houdt met de werkelijke opbrengst. Het fiscaal veronderstelde rendement is 3% voor “bescheiden” vermogens, maar 5,2% voor “grote”. Hoe zo? De fiscus veronderstelt dat iemand meer rendement haalt naarmate hij rijker is. Dit fiscale rendement wordt vervolgens als inkomen belast met 30%.

Summum van eenvoud, maar weinig realistisch en vooral ontoereikend. Sommige vermogenden weten uit hun vermogen bijzonder hoge winsten te halen. In het huidige model zijn deze onbelast. Dat is niet goed voor de belastingmoraal. Immers, ieder hoort een redelijk deel van zijn inkomen aan de fiscus af te dragen. Het defect blijkt ook te leiden tot ernstige maatschappelijke ongelijkheden.

Mondiaal beschikken de top-1% rijken over bijna de helft van het wereldvermogen. In Nederland gaat het om ruim een kwart van het totaal aan Nederlands vermogen. Extreme concentratie van vermogens is een internationaal verschijnsel. Superrijken zijn machtig. Zij bepalen het beleid van veel bedrijven en veel bedrijven worden geplunderd door hun *hedge funds*. Hoe ernstig is dit?

Achtergronden, waarschuwingen en een aanpak tegen deze ontwrichtende scheefgroei geven *Joseph Stiglitz* in *The price of inequality* (2013), *Thomas Piketty* in *Capital and Ideology* (2010) en *Emmanuel Saez en Gabriel Zucman, The Triumph of Injustice: How the Rich Dodge Taxes and How to Make Them Pay* (2019) en vele anderen. Ook OxfamNovib is duidelijk in haar reportages.

Het ligt niet alleen aan de fiscale regelingen op zich, maar ook aan de trucs om deze met behulp van perverse administratieve constructies te ontwijken. Het resultaat is een voortdurende strijd tussen de fiscus en de *tax-avoidance-industry*. De uitkomst? Superrijken betalen all-in relatief minder belasting dan beneden-modaal verdiemers. Voor fiscalisten is dit bekende kost. Dit een duidelijk agendapunt: hoe zijn opbrengsten uit vermogens adequaat te belasten?

Overigens, de belasting op bedrijfswinsten en vooral op die van multinationals geven een ander verhaal. Ook daarover hebben Saes en *Zucman* en anderen het een en ander te melden. Zij stellen onder andere voor om bedrijfswinsten te belasten, daar waar ze feitelijk worden gemaakt en dit ook te doen voor de verrekening van verliezen. Internationaal doorschuiven van winsten en verliezen om maximaal te profiteren van nationale fiscale verschillen is een dikwijls gepraktiseerde truc. En er zijn vele andere.

Wat is hier tegen te doen? Een weinig gehonoreerde suggestie komt van fiscaal-jurist *Richard Happé*: *neem bij elke fiscale wet ook intentie ervan op*. Dat geeft rechters de mogelijkheid om op te treden tegen misbruik van de wet, ofwel *fraus legis*. Hij volgt daarin het algemeen gestelde pleidooi van de internationaal bekende rechtsfilosoof *Ronald Dworkins* (1931-2013).

De werkgever als inkomensverzekeraar

Het is nauwelijks te zien in de miljoenennota, maar toch is de werkgever wettelijk de rol van inkomensverzekeraar voor zijn medewerkers toegewezen. Wanneer je als werknemer door ziekte moet verzuimen, moet je werkgever het salaris grotendeels doorbetalen. Ook als de oorzaak buiten het werk ligt. Dit kan lang duren en menig klein bedrijf is er aan failliet gegaan. Ook bij ontslag moet je werkgever doorbetalen. De duur ervan is afhankelijk van de duur van het eerdere dienstverband en dat lijkt mij terecht. Bij faillissement houdt het snel op. Dan zit je als werknemer in de problemen.

Deze verplichtingen gaan in Nederland veel verder dan in andere Europese landen. Vooral in Nederland houden kleine bedrijven hun vaste personeelsbestand zo klein mogelijk om zo de risico's minimaal te houden. Dikwijls kiest men voor zelfstandige in plaats van iemand vast dienstverband aan te nemen. Inmiddels zijn er anderhalf miljoen zelfstandigen, waaronder een miljoen zzp-ers.

Ook voor de werknemer is verzekeren via de werkgever bezwaarlijk. Als je lang bij eenzelfde bedrijf werkt heb je hoge zekerheden opgebouwd. Die ben je kwijt wanneer

je overstapt naar een andere baan of als zelfstandige begint. De keuze is: “veilig blijven” of overstappen naar “verdere ontplooiing”. Dit werkt remmend. Daar is veel over geschreven maar weinig aan verbeterd. Kan het anders? Het alternatief is om wettelijk model in te voeren voor inkomensverzekeringen waar je individueel aan kan deelnemen. Iets dergelijks is er ook voor pensioenverzekeringen. Ook dit zet ik op de agenda.

De pensioenfonds-staatsschuld tango

Eerder is opgemerkt dat meer geld in omloop is dan de economie nodig heeft en dat verhandelbare staatsobligaties functioneren als geld. Dit leidt tot extreem lage, zelfs negatieve rente. De effecten zijn bedenkelijk. Bijvoorbeeld de overtrokken woningprijzen. Wat heeft dit met de pensioenfondsen te maken? Dat ga ik uitleggen.

De fiscus behandelt pensioen als “uitgesteld loon” dat een pensioenfonds als vertegenwoordiger van de werkgever beheert. Praktisch slaat dit nergens op: veel werknemers wisselen van baan er zijn veel zelfstandigen en menig bedrijf is ermee gestopt voor het tot uitkering komt. Conform dit model is de premiebetaling van het inkomen fiscaal aftrekbaar, terwijl de uitkeringen wel belast zijn. Overigens, ondernemers moeten hun pensioen zelf zien te regelen zonder te kunnen profiteren van enkele fiscale voordelen. Waarom eigenlijk?

Het model “uitgesteld loon” zadelt de pensioenfondsen op met een enorm bedrag aan uitgestelde belastingafdrachten. Het effect daarvan is de enorme bijdrage aan de vermogens-schuldenspagaat van de Rijks schatkist. Dat wil zeggen, enerzijds hebben de pensioenfondsen ongeveer 1.500 miljard euro in kas, waarvan ruim 500 miljard bestaat uit achterstallige inkomstenbelasting; anderzijds is de staatsschuld, gefinancierd met staatsobligaties veel hoger dan 500 miljard.

Vereffenen van die spagaat levert de staat veel geld op en zal desondanks het rendement van de pensioenfondsen niet aantasten. Hoe is dit te doen? De fiscus incasseert bij het pensioenfonds direct 30% van de betaalde premies als voorheffing. Bij de uitkering van het pensioen is de hoogte van deze voorheffing te berekenen door de uitkering te vermenigvuldigen met $0,3 / (1-0,3)$, of wel met 0,43. Dit bedrag wordt bij de pensioenuitkering in mindering gebracht bij de belastingaanslag. Een eventueel negatief resultaat wordt teruggestort. Voor de pensioengerechtigde zal dit niets uitmaken.

Ook de overgang naar een stelsel met fiscale voorheffing is neutraal te regelen. Het zal dan gaan om ongeveer 450 miljard euro dat onmiddellijk naar 's Rijks schatkist gaat om staatsschuld af te lossen. Doen of laten? Het zou de schatkist jaarlijks ruimschoots een miljard aan kosten voor beheer schelen. De heffing in twee fasen vermindert ook het fiscale voordeel van pensioen-emigratie: emigreren naar elders om daar van een

lagere inkomstenbelasting te profiteren. De aflossing van staatsschuld vermindert de hoeveelheid geld dat in omloop is. Immers, in het circuit telt staatsschuld in de vorm verhandelbare obligaties dubbel. Aflossen zet dus zoden aan de dijk.

Het idee circuleert al sinds de financiële crisis en is geheel verenigbaar met het onlangs bereikte pensioenakkoord. Toch laat de politiek dit lopen.

Bouwplaats op orde

Opwarming van het klimaat, het bedreigde milieu, schaarste aan grondstoffen, gebrek aan woningen en migraties zijn niet te negeren. De destabiliserende concentratie van vermogens kan zo niet doorgaan. Ook het herstel van de coronacrisis zal het nodige vragen. De overheid zal moeten investeren en daarvoor is belastinggeld nodig.

Dat is het grote werk. De overheid zal een duidelijk draagvlak nodig hebben. Wantrouwen over fiscale regelingen hoort daar niet bij. Anders gezegd: tijdens het werk moet de bouwplaats op orde zijn. Het helpt als de burger weet wat de motieven van de politiek zijn en wat zijn positie is. Wat heeft onze zoektocht tot dusver opgeleverd?

De *Monitor Brede Welvaart* geeft een schat aan informatie over klimaat, milieu en andere zaken die essentieel zijn voor welvaart. Maar je moet wel genoeg tijd hebben om het op te pikken. De vertaling in concrete maatregelen is duidelijk, maar je bent wel toeschouwer. Informatie over je persoonlijke fiscale positie en profijt ontbreekt. De hier voorgestelde *Monitor Persoonlijk Aandeel* voorziet in informatie die aansluit op het formulier voor belastingaangifte.

Om gewenste maatschappelijke ontwikkelingen te bevorderen, heeft het kabinet het *National Groeifonds* opgericht, waar ondernemingen en onderzoeksinstellingen voorstellen kunnen indienen om deze financieel te steunen. Een commissie adviseert. Het kabinet beslist en de Tweede Kamer moet instemmen. De gekozen opzet is zowel pragmatisch als democratisch. Toch is er bestuurlijk wel iets op aan te merken: de inspraak van de burger is indirect en achteraf en de financiering met staatsobligaties “zet de geldkraan open”. Ik onderzoek een alternatief in het essay *Deelnemend sparen bij 's Rijks schatkist*.

Invullen belastingaangifte lijkt eenvoudig. Diverse zaken heeft de fiscus uit eerder beschikbare informatie al opgesteld. In het formulier op de website zijn je gegevens verder in te vullen en ingebouwde rekenmodules laten direct zien wat de consequenties zijn. Inderdaad makkelijk, maar onduidelijk is hoe de fiscale regels werken die daar achter zitten. In feite sta je buiten je eigen belastingaangifte en dat is niet “leuk”. Een alternatief onderzoek ik in het essay *Inkomstenbelasting en toeslagen all-in*.

Ook de opbrengst uit persoonlijk vermogen wordt belast. Bij de invulling van het belastingformulier onder box-3 blijkt dat alleen de omvang van het vermogen er

toe doet; niet de werkelijk verkregen opbrengsten. Een standaardformule berekent een fictieve opbrengst. Dit schiet tekort. De echte “vermogensverdieners” worden relatief nauwelijks belast. Het is een mondiaal verschijnsel: de top-1% rijken beschikt over de heft van het mondiaal vermogen. Is er een goed hanteerbare procedure om de vermogensopbrengsten te kunnen bepalen? Die bestaat weldegelijk. Een model daartoe onderzoek ik in het essay *Vermogenswinst is wél te belasten*.

Iedereen wil zekerheid hebben over zijn inkomen, ook bij ziekte, arbeidsongeschiktheid en baanverlies. Daar kunnen verzekeringen in voorzien. Maar wettelijk komt dit nu terecht bij de werkgever. Hij moet het salaris lange tijd grotendeels doorbetalen, ook als de oorzaak buiten het werk ligt. De periode waarover is mede afhankelijk van de duur van het dienstverband. Het is een oorzaak van een problematisch functionerende arbeidsmarkt. Inkomen verzekeren kan ook op andere manieren. Een ervan onderzoek ik in: *Inkomenszekerheid in eigen hand*.

Mijn zoektocht naar een redelijke fiscus beslaat dus vijf onderwerpen: *Vermogensopbrengst wél belasten*; *Inkomstenbelasting en toeslagen all-in*; *Inkomenszekerheid in eigen hand*, *Deelnemend sparen bij 's Rijks schatkist* en als laatste *Bedrijfswinst vermogensneutraal belast*. De vraag rijst: zullen de onderzochte modellen eerlijker en beter functioneren dan de huidige regelingen? Nodig zijn objectieve criteria om dat kunnen beoordelen en dat is typisch een onderwerp om mee te beginnen: *Over de kwaliteit van fiscale regels*.

2. Over de kwaliteit van fiscale regels

Menigmaal komt het kabinet met voorstellen om specifieke belastingregels te veranderen. Steevast volgen er pittige kamerdebatten. En menigmaal leidt dit tot niets. Of een wijzigingsvoorstel de kwaliteit van het stelsel als geheel ten goede komt of daar afbreuk aan doet, schijnt er niet toe te doen. Trouwens, wat is kwaliteit in dit verband? Soms krijg je de indruk dat ons fiscale stelsel afwisselend door rede en toeval tot stand komt.

Vergelijk dit met de ontwikkeling van een vliegtuig. De ontwerper kan zich vele vrijheden veroorloven, maar wél binnen de beperkingen die aerodynamica en mechanica opleggen. Gebeurt dat niet dan komt het ding nauwelijks van de grond, is instabiel of valt na een succesvolle lift-off toch uit de lucht. Het “draagvlak” moet hoe dan ook in orde zijn. Geldt iets dergelijks ook voor ons fiscale stelsel? Waar is fundamenteel rekening mee te houden? Welke rationaliteit is in acht te nemen?

Hoe dan ook, het stelsel moet functioneren in de context van onze democratische rechtstaat. Het moet dus rechtmatig zijn, acceptabel en hanteerbaar zowel voor de burger en als voor de fiscus. Zoekend naar studies hierover vond ik er vier van het *American Institute of Certified Public Accountants (2001-2007)*. Ze zijn opgesteld vanuit de praktijk en geven concrete aanwijzingen. Ik neem die mee als kompas, maar dat is niet genoeg.

Over toeslagen en uitkeringen hebben de Amerikanen weinig te melden. Geen verrassing: de sociale dimensie is er zwak. In ons fiscale stelsel voor de burger gaat het om belastingen én sociale toeslagen én om uitkeringen. De rechtvaardiging hiervan is geworteld in onze democratische rechtstaat en dat is een verworvenheid die niet zomaar tot stand is gekomen. Algemene achtergronden daarover zijn te vinden in *John Rawls’* vermaarde *Theory of Justice (1973)* en in *Pauline Westerman’s* beknopte *Recht als raadsel (2013)*. Maar dat is een studie op zich.

Over de inrichting van ons fiscale stelsel dienen zich inhoudelijk vier aspecten aan: (i) *rechtmatigheid en noodzaak*; (ii) *draagkracht en deelname*; (iii) *overeenstemming met de realiteit*; (iv) *neutraliteit*. Voor het praktisch functioneren komen er twee bij: (v) *robuust en bedrogbestendig*; (vi) *uitvoerbaar en goed te handhaven*. En natuurlijk zijn er grenzen te stellen aan de steeds weer opduikende politieke regeldrift die het fiscale stelsel als instrument gebruikt, ofwel (vii) *stabiel en betrouwbaar*. Ik loop deze aspecten punt voor punt na.

Rechtmatig en noodzakelijk

Onze democratische rechtstaat is leidend. Dit betekent dat burgers gelijkwaardig zijn en gerespecteerd dienen te worden in hun keuzes, hun mogelijkheden en verplichtingen. Rechtmatigheid betekent ook dat de doelstellingen duidelijk moeten zijn. Immers, daar wordt het belastinggeld aan besteed. Ook de financiering van het sociale domein valt daaronder. De *Monitor Brede Welvaart* geeft algemene aanwijzingen. Een concrete vorm van profijt is terug te vinden in het *profijtbeginsel* voor het beslag op publieke zaken. ofwel “de gebruiker betaalt”.

Dat is niet genoeg. Ook je persoonlijke profijt dient in een herkenbare, redelijke verhouding te staan met wat je betaalt. Maar in principe wel gerekend over de duur van je leven en het perspectief voor de nieuwe generatie, aldus de Amerikaanse accountants De *Monitor Persoonlijk Aandeel* geeft daartoe enig inzicht.

Draagkracht en deelname

De hoogte van de belastingaanslag staat in relatie met de mogelijkheid om die qua inkomen inderdaad te kunnen betalen. Burgers met inkomens op het niveau van het bestaansminimum horen geen belasting te betalen. Draagkracht rechtvaardigt de progressiviteit van de inkomstenbelastingen: degenen met hoge inkomens betalen meer dan evenredig meer belasting dan zij met lage inkomens. Ook opbrengsten uit vermogens dienen te worden belast: *no free ticket*.

Inkomenssteun is nodig voor hen die (nog) niet, of slechts gedeeltelijk over die eigen mogelijkheden (kunnen) beschikken. Het *Europees Sociaal Handvest* voorziet in diverse minimaal te respecteren uitgangspunten. Een voorwaarde om het fiscaal-sociale stelsel te kunnen aanvaarden is, dat je terecht het idee hebt dat de meesten hun redelijke deel aan belastingen bijdragen en dat sociale toeslagen terecht komen daar waar dit nodig is.

Fair share zo typeren de Amerikanen dit voor wat betreft de belastingen. In Europa is daaraan het sociale aspect toe te voegen. In de politieke besluitvorming over inkomensverdeling wordt soms afzonderlijk gekeken naar een enkele regeling. Dit kan leiden tot onbalans. Beter is het om uit te gaan van het stelsel als geheel.

Overeenstemming met realiteit: conformiteit

Sommige fiscale regels zijn geënt op een specifiek model van de werkelijkheid, maar soms is dit model achterhaald. Disconformiteit kan mensen nadelig treffen. Ook voor de fiscus kan dit nadelig uitpakken. Het kan leiden tot belastingontwijking.

Een voorbeeld is om pensioen op te vatten als “uitgesteld loon” dat de werkgever beheert en veel later uitbetaalt. Pensioenemigratie is een bekende vluchtweg om belasting te ontlopen. De fiscus heeft echter verdragen met andere landen gesloten om dit aan banden te leggen. Hoe dan ook: het model *uitgesteld loon* is achterhaald. Praktisch is het een inkomensverzekering met ingebouwde spaarrekening. Uitstel van belastingbetaling is niet terecht: *pay-as-you-earn*.

Economisch en sociaal neutraal

Belastingen zijn primair bedoeld om geld op te halen; niet om burgers te sturen. Sturing is niet zo maar te accepten: waar bemoeit die politiek zich eigenlijk mee? Daar moet een goede reden voor zijn. Dat neemt niet weg dat veel fiscale regels onbedoeld toch enige invloed hebben op de economische keuzes die je maakt.

Soms is fiscale beïnvloeding maatschappelijk juist de bedoeling. Bijvoorbeeld bij de accijnzen op het gebruik van milieubelastende goederen. Het doel is beprijzing van het schaarse goed “milieu” en daarmee ook het “verbruik” af te remmen. Het doel van de hoge accijnzen op tabak is om de jeugd beschermen tegen tabaksverslaving.

Sommige fiscale regels werken economisch contraproductief. De huidige belasting op bedrijfswinsten is er zo een. De financieringskosten zijn fiscaal aftrekbaar, maar die voor eigen vermogen (waaronder dividend) is dit niet. Fiscale bedrijfsvoering komt in de plaats van economische. Dit leidt tot *thin capitalisation* van bedrijven: overmatige financiering met geleend geld. De sterke koppeling tussen bedrijven en banken die daaruit voortkomt is riskant. Dat heeft de financiële crisis wel geleerd.

De *Commissie van Weeghel* wijst dit nadrukkelijk af. Ook meldt de commissie dat uit diverse studies is af te leiden dat de schade door fiscale obstructie van de economie nu te schatten is op tenminste 20% ten opzichte van de belastingopbrengst. De vraag is natuurlijk of dit wel zo moet.

Neutraliteit betekent dat de regels zodanig zijn opgesteld dat ieder op economische overwegingen kan handelen zonder al te veel fiscaal nadeel op te lopen. En dat regels met procyclische effecten niet in het stelsel thuis horen. Neutraliteit betekent ook sociale neutraliteit. Fiscale regelingen zouden geen beslissende rol mogen spelen in de keuze om al of niet te gaan samenwonen.

Robuust en bedrogbestendig

De hoogte van belastingen en toeslagen moeten in redelijke, continu verlopende verhouding staan met het inkomen of het vermogensbezit. Veranderingen mogen zeker geen tegengestelde effecten vertonen. Schoksgewijze veranderingen lokt ontwijkingsgedrag uit. De meest effectieve manier om ontwijking of misbruik van fiscale

regels te voorkomen is om deze in samenhang zodanig op te stellen, dat ontwijking weinig profijt oplevert. Sluipwegen via het Europese circuit zijn zo mogelijk te sluiten door afstemming op de Europese regels.

Uitvoerbaar en goed te handhaven

Fiscale regels en de sancties op naleving moeten duidelijk zijn geformuleerd. Daar begint het mee. Door de intentie ervan expliciet te formuleren is de naleving beter af te dwingen.

Regels met meervoudige voorwaarden of uitzonderingen, of keuzes uit meerdere rubrieken compliceren de uitvoering en geven mogelijkheden tot ontwijking. Koppelingen van keuzes zijn complicerend, zo stellen de Amerikanen.

Het fiscale stelsel is duur. Het rapport *Continuïteit en vernieuwing* (van Weeghel, 2010) meldt dat gerekend ten opzichte van de geïnde belastingen, 4% tot 8% opgaat aan innings- en nalevingskosten. Is dit echt onvermijdelijk? Voorwaarden werken alleen als er toezicht is op naleving en dat is duur. Remedie: de fiscus moet terughoudend zijn met het opleggen van voorwaarden en koppelingen.

Effectief tegen belastingvlucht is het principe *pay-as-you-earn*: belasting betalen direct nadat de te belasten inkomsten binnen komen. Uitstel kan leiden tot afstel. Bijvoorbeeld door belastingvlucht of door een tussentijds opgetreden onmogelijkheid om te voldoen, al dan niet gearrangeerd.

Ook de regels die recht geven op sociale toeslagen en uitkeringen moeten duidelijk zijn geformuleerd. Enerzijds moeten rechthebbenden weten waar zij aan toe zijn, terwijl dit anderzijds nodig is voor de handhaving. Ook hier geldt dat de betaling en verificatie zo mogelijk zonder uitstel moeten plaatsvinden.

Stabiel en betrouwbaar

Het stelsel moet stabiel zijn. Wijzigingen op wijzigingen leiden tot chaos, zijn kostbaar en tijdrovend, zo stellen de Amerikaanse accountants. Zij leiden tot wantrouwen omdat mensen niet meer weten waar zij aan toe zijn. Investerings kunnen ineens verkeerd uitvallen. Is een dergelijke overheid wel te vertrouwen?

Menige verandering komt voort uit politieke regeldrift waarbij het fiscale stelsel wordt gebruikt als beleidsinstrument. Dikwijls blijkt het te gaan om een enkel aspect, zonder aandacht te besteden aan het geheel. Vooral structurele veranderingen blijken nogal eens verkeerd uitpakken. Beter kan de politiek sturen met gerichte subsidies of door bijstelling van de tarieven.

Voordat een wetsvoorstel in stemming komt moet duidelijk zijn hoe de wet in de praktijk zal werken en of de effecten acceptabel zijn. Daar gaat het nogal eens mis. Pijnlijk voorbeelden zijn disfunctioneren van het *persoonsgebonden budget (PGB)* en de toeslag kinderopvang. Onderdeel van een kritische voorbereiding is testen op de bestendigheid tegen ontwijking en oneigenlijk gebruik. Iets voor een permanente fiscale hacking groep?

Mijn onderzoek hier gaat over de structuur van het stelsel van persoonlijke belastingen, toeslagen en uitkeringen. In de rekenexercities die ik heb uitgevoerd zijn de tarieven en dergelijke zó ingesteld dat ongewenste inkomenseffecten ten opzichte het huidige stelsel minimaal zijn en waarschijnlijk maatschappelijk acceptabel. Vervolgens zijn politiek gewenste veranderingen in de verdeling van persoonlijke lasten en baten in te stellen door de tarieven en de drempels daarop te wijzigen. Daar waag ik mij niet aan.

Op die manier maken structurele veranderingen in het stelsel politiek de meeste kans om geaccepteerd te worden; namelijk door de besluitvorming in twee fasen te doen plaats vinden. In de eerste gaat het om de gewenste structurele verandering, waarbij de parameters voor tarieven en drempels integraal “neutraal” zijn ingesteld. Op die manier kunnen zij die de bestaande verdeling willen behouden toch instemmen. Desgewenst is een tweede fase toe te voegen om de verdeling van inkomen, lasten en baten te herzien.

Menige wenselijke structurele verandering heeft het politiek niet gehaald omdat in het wetsvoorstel gelijktijdig beide aspecten aan de orde werden gesteld.

Checklist voor politieke besluitvorming

De vraag was aan welke criteria een fiscaal stelsel dient te voldoen om acceptabel te zijn en behoorlijk te kunnen functioneren. Geholpen door publicaties van het *American Institute of Certified Public Accountants* heb ik zes criteria opgesteld: (i) *rechtmatigheid en noodzaak*; (ii) *draagkracht en deelname*; (iii) *overeenstemming met de realiteit*; (iv) *neutraliteit*; (v) *robuustheid en bestendigheid tegen bedrog*; (vi) *uitvoerbaarheid*.

Lijst 4: De kwaliteit van fiscale regels en fiscale voorstellen

criterium	Aspecten
Rechtmatig en noodzakelijk	Grondwet; gelijkwaardigheid burgers; respect jegens burgers; helder over doel en positie burger
Draagkracht en deelname	Minimum inkomen onbelast; zo nodig fiscale toeslag; belasting progressief met stijgend inkomen
Overeenstemming met realiteit	fiscaal model sluit aan op economische praktijk en inkomen/uitgaven-model van burger (conformiteit)
Economisch en sociaal neutraal	Primair financiering overheid; sturing direct gerelateerd aan doel (accijnzen, specifieke subsidies)
Robuust en cheat proof	Continu m.b.t. inkomen/uitgaven; minimaal profijt van misbruik; afstemming op Europese regels.
Uitvoerbaar en te handhaven	Zo mogelijk weinig voorwaarden en uitzonderingen; duidelijke formulering, intentie van regels expliciet; pay-as-you-earn.
Stabiel en betrouwbaar	Wijziging op wijziging funest; grondige operationele voorbereiding, bestand tegen fiscale hacking; scheiding van structurele aspecten en inkomens-, lasten/bateneffecten

Vanuit deze criteria zal ik eventuele alternatieven beoordelen in vergelijking met het huidige stelsel. Ook de Amerikanen willen een dergelijke checklist in de praktijk zien toegepast.

3. Vermogensaanwas wél belasten

Mondiaal beschikken de top-1% rijken over bijna de helft van het wereldvermogen. Extreme concentratie van vermogens is een internationaal verschijnsel en ook Nederland doet mee. Draagt de regeling voor de belasting op vermogenswinsten volgens box-3 daaraan bij? Zou het beter moeten? En zo ja, hoe?

Winst uit rendement, forfaitair vastgesteld

Het begint met de definitie van fiscale winst uit vermogens. Die beslaan ook non-liquide vermogens, zoals een tweede huis en verhandelbare kunstcollecties. Je spaargeld in pensioenvoorzieningen valt er buiten. Je woning valt onder box-1. Schulden mag je aftrekken.

De opbrengst wordt berekend als forfaitair rendement. Forfaitair betekent hier dat het rendement volgens een wettelijk ingestelde procedure wordt afgeleid uit de omvang van het vermogen. De feitelijke opbrengst doet er in deze procedure niet toe.

In de opzet van de procedure veronderstelt de fiscus dat iemand meer rendement haalt naar mate hij rijker is en differentieert het tarief daarom in drie schijven. Als hoogste forfaitair rendement geldt 5,2%. Het zo afgeleide rendement wordt met 30% belast.

Winst uit vermogensaanwas

Zo gedefinieerd, dekken deze rendementen lang niet alles. Hoge winsten uit beleggingen, uit opties, uit private kunstverzamelingen, uit onroerend goed, of uit eigen bedrijf vallen er buiten. In het model “opbrengsten uit rendement” zijn deze onbelast. Hoe zijn dergelijke winsten wél te belasten? Dergelijke inkomsten zijn in principe meetbaar als *vermogensmutatie*, ofwel het privévermogen aan het eind van het jaar minus dat aan het begin van het jaar. Fiscalisten hanteren daarvoor het begrip vermogensaanwas. De analogie met de fiscale definitie van bedrijfswinst is duidelijk. Ook die is gedefinieerd als het verschil in vermogen aan het begin en eind van het jaar.

Is een dergelijke belasting wel rechtvaardig? Directe belasting op het vermogen zélf is dit niet. Immers in principe is daarover al eerder belasting betaald. Maar dit geldt niet voor de aanwas. Dus een belasting op vermogensaanwas is weldegelijk terecht. Ook ontvangen schenkingen dragen bij aan de vermogensaanwas; ook nu zijn die fiscaal belast.

De definitie van de fiscale vermogensaanwas behoeft wel enige aanpassing. Het toevoegde spaargeld moet er buiten vallen; daar is al inkomstenbelasting over betaald. Om bewerkelijke boekhouderij te vermijden is dit spaargeld forfaitair vast te stellen op (zeg) 20% van het belastbare inkomen volgens box-1 en aldus bij de vermogensmutatie in mindering te brengen. Als aantoonbaar meer gespaard is, zou ook dat in mindering zijn te brengen.

Het liquide vermogen is af te leiden uit de bank-, deposito- en beleggingsrekeningen, waarbij de verschuldigde belasting volgens de huidige box-1 al is afgetrokken. De waarde van het niet-liquide deel, zoals een tweede huis, kunstobjecten en dergelijke wordt feitelijk gerealiseerd bij verkoop. Uiteraard wordt dan de eerdere aankoopwaarde in mindering gebracht. Ook een forfaitair percentage voor onderhoud is in mindering te brengen en eventueel meer als dit aantoonbaar is. Een dergelijke opzet hanteert de Franse fiscus.

Een regeling voor tussentijdse herwaardering is hierin op te nemen. Negatieve fiscale vermogensaanwas is te vereffenen met eerdere winsten door uit te gaan van een voortschrijdend gemiddelde. Echter een eventuele negatieve uitkomst wordt fiscaal op nul gesteld. Voor schenkingen en erfenissen gelden nu bijzondere regelingen. Deze zijn aan te passen op een fiscaal concept van vermogens mutatie.

Welk model is het best bestand tegen ontwijking: belasting op rendement of op vermogensaanwas? Het verschil doet er weinig toe wanneer een *maximum-winst-regel* geldt: de fiscus vat het maximum van deze twee op als de belastbare winst. In deze context ga ik verder uit van een forfaitair rendement van 4%. Het voorstel is om die regel in te voeren.

Winsten en aanwas vlak belasten of progressief?

Algemeen vinden fiscalisten dat men persoonlijke winsten uit vermogen wegens het risico op niet-gecompenseerd verlies, lager moet belasten dan arbeidsinkomsten. De vraag is natuurlijk hoever dit moet gaan? De belasting volgens box-1 is progressief. Maar de belastingen volgens box-3 zijn nu gefixeerd op 30% van het rendement en zijn dus níet progressief belast. Afgezien van mogelijke vermogensvlucht naar het buitenland waar het tarief lager is, valt daar geen argument voor te bedenken.

Hoe zijn de opbrengsten uit privé vermogens wél progressief te belasten, maar tegen een lager tarief dan volgens box-1? De eenvoudigste manier is om deze opbrengsten met enige korting toe te voegen aan het persoonlijke inkomen volgens box-1. Bijvoorbeeld voor 75%. Dit is te typeren als *integrale inkomstenbelasting*. Ook de opbrengst volgens *maximum-winst-regel* is op die manier in te brengen.

Het effect van de combinatie van de *maximum-winst-regel* de *integrale inkomstenbelasting* is te zien in het rekenvoorbeeld van *Figuur 1*. Het gaat om iemand met een vermogen ter hoogte van vijfmaal zijn salaris en dat rendeert met 6%. *Figuur 1* geeft het percentage dat de fiscus opvraagt ten opzichte van dit inkomen.

Figuur 1: Huidige versus voorgestelde belasting op inkomen

Systeem veronderstellingen:

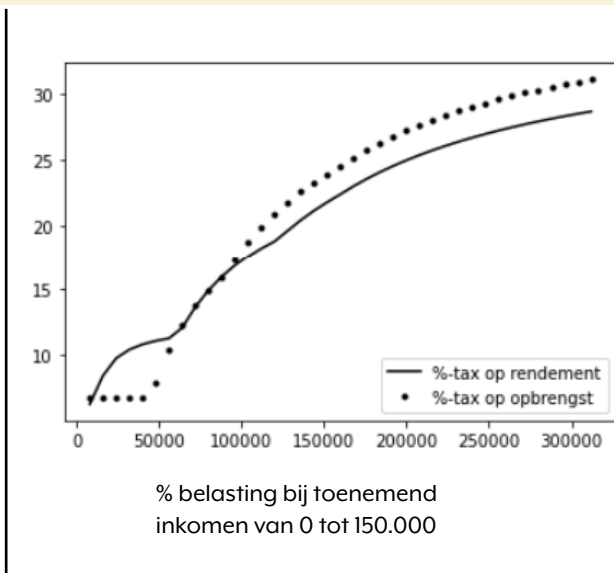
- opbrengst vermogen voor 75% meegerekend;
- forfaitair sparen 20% salaris

Case veronderstellingen:

- Vermogen 5 x salaris
- Vermogensopbrengst 6%

Grafieken:

- Lijn: huidige belasting %
- Gestippeld: alternatief

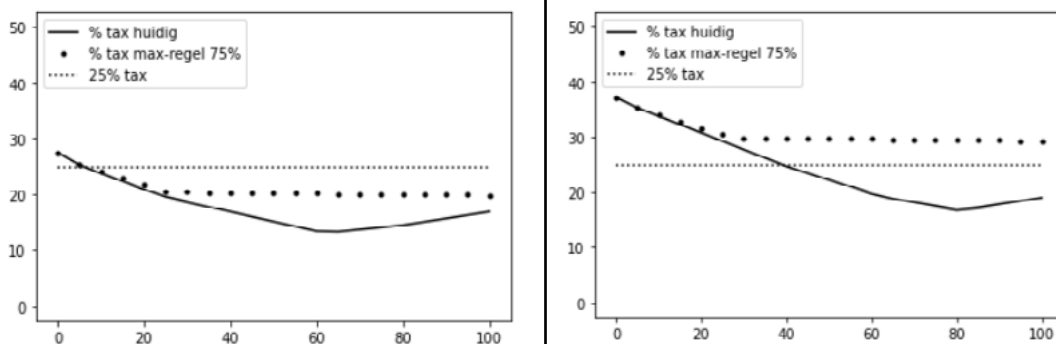
Het effect van de progressiviteit blijkt duidelijk uit de lage integrale belasting tot de eerste schijf van box-1 wanneer het belastbare inkomen lager is dan 34.000 euro. De voorgestelde belasting komt hoger uit, maar dat is desgewenst bij te stellen door de toerekening van 75% iets te verlagen.

Belasting op inkomen uit arbeid versus dat uit vermogens

Eigenlijk zou het voor de belastingdruk niet hoeven uit te maken of het inkomen wordt verworven uit arbeid of uit vermogen en evenmin in welke mix dit gebeurt. Dit heb ik de computer laten narekenen voor het geval dat het totaal aan inkomen 100.000 euro bedraagt en het geval dat dit 200.000 is, maar waarbij de mix varieert.

Aldus laat *Figuur 2* zien hoe de belastingdruk afhankelijk is van de inkomensmix. In het huidige fiscale stelsel varieert de belastingdruk (grafiek getrokken) aanzienlijk, maar in het voorgestelde stelsel veel minder (grafiek gestippeld). Dit is precies de bedoeling.

Figuur 2: Inkomen uit salaris versus uit vermogen: belastingdruk

Veronderstellingen:

- Inkomsten uit salaris en vermogen samen: 100.000 en 200.000
- Salaris-vermogensmix: van 100% salaris tot 0% salaris
- Veronderstelde opbrengst uit vermogen 8%

Grafieken: huidige stelsel getrokken lijn; het alternatief gestippeld

Een ondernemer werkend in zijn eigen bv zou (binnen bepaalde fiscale grenzen) in het huidige stelsel een fiscaal gunstigste mix kunnen kiezen. Echter onder de *maximum-winst regel* met integrale belastingheffing levert het optimaliseren van de beloningsmix betrekkelijk weinig op. Kiest deze ondernemer voor een laag salaris, dan wordt zijn fiscale vermogensaanwas hoger ook al omdat de aftrek spaargeld lager wordt. Een hoog salaris valt echter onder de fiscaal hoogste schijf.

Algemeen geldt dat bij extreem hoge inkomsten uit vermogens de voorgestelde belasting uitkomt op 39%, maar die van het huidige stelsel blijft lager dan 30%. Bij hogere rendementen daalt de relatieve belastingdruk onder het huidige stelsel steeds verder.

De eigen woning: gebruiksding of eigen vermogen?

Op het ogenblik gaat de fiscus uit van de eigen woning als een object dat de eigenaar verhuurt aan zichzelf. In die context is de aftrek van hypotheekrente te plaatsen, in combinatie van een belasting op de denkbeeldige opbrengst van huur aan zichzelf. Dat gaat in de vorm van huurwaarde forfait.

De werkelijkheid is anders. De eigen woning is primair een gebruiksding zoals een caravan of motorjacht dat zijn. Maar als object met een bijzonder lange levensduur is het ook op te vatten als een beleggingsobject en des te meer naarmate een woning duurder is. Het is redelijk om de winsten die daaruit voorkomen ook te belasten.

Hoe is dit in kaart te brengen? Uitgangspunt voor een dergelijk object/vermogensmodel is dat de woning tot een bepaalde waarde belastingvrij als een gebruiksding wordt opgevat, maar voor de waarde daarboven als eigen vermogen. In het rekenvoorbeelden ligt die grens op 300.000 euro. Dus de vermogenswaarde is de WOZ-waarde minus 300.000, mits positief. Dit impliceert ook dat een stijging van de WOZ-waarde verhoudingsgewijs aan deze vermogenswaarde wordt toegerekend. Daarnaast kan het nodig zijn om ook de drempelwaarde (hier 300.000) aan te passen. Eventuele hypothecaire schuld wordt in de context van eigen vermogen behandeld als elke andere schuld; dus géén aftrek van hypotheekrente.

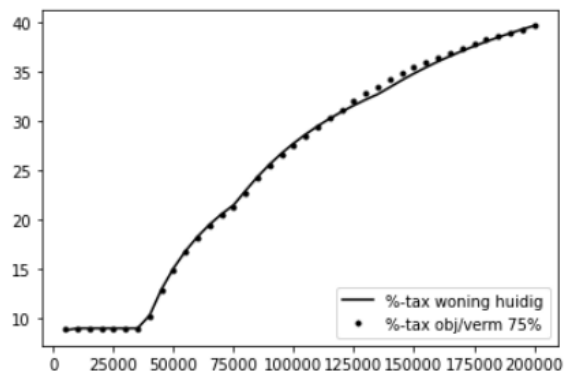
Figuur 3: Belasting met eigen woning in relatie tot salaris

Veronderstellingen:

- WOZ-waarde = 8 x salaris
- WOZ-waarde stijging 4%
- Hypotheek 75%
- Hypotheekrente 3%
- Spaart 10% van salaris
- Salaris 10.000 => 300.000

Grafieken:

- Lijn: huidige belasting in %
- Gestippeld: alternatief %

De bedoeling is om de aldus afgeleide vermogenswaarde op te tellen bij het andere eigen vermogen en op die manier ook fiscaal te behandelen. Dit impliceert ook dat een stijging van de WOZ-waarde verhoudingsgewijs als algemene vermogensmutatie wordt meegerekend. Figuur 3 geeft de resultaten van een voorbeeld van het huidige *verhuurmodel* versus het voorgestelde *object/vermogensmodel*. De hieruit voortkomende opbrengsten zijn verder in te brengen via de *maximum-winst* regel.

De conclusie: het object/vermogensmodel is zó in te stellen dat het overeenkomt met het huidige verhuurmodel, maar dit alternatieve model is veel eenvoudiger.

Beter of slechter?

Het gaat om de voorgestelde *maximum-winst* regeling en het *object/vermogensmodel* voor de eigen woning. En deze in samenhang te beoordelen. Uiteraard gebruik ik daarvoor de eerder opgestelde criteria voor zover van toepassing. Wat levert dit op?

Rechtmatig. Uitgangspunt is dat alle inkomsten volgens overeenkomende normen progressief worden belast. In het huidige stelsel zijn vermogensopbrengsten slechts gedeeltelijk belast. De belasting volgens de *maximum-winst regel* is vollediger, terwijl de integratie met de inkomstenbelasting progressiviteit toevoegt.

In de bepaling van de vermogensaanwas is 20% van het inkomen forfaitair als spaargeld fiscaal aftrekbaar. Natuurlijk is dit discutabel, maar *Figuur 2* laat zien dat dit werkt. Mogelijk spaart iemand meer dan die 20% en dat meerdere leidt ook inderdaad tot een hoger belastbaar inkomen. Over dit meerdere betaalt hij/zij tweemaal belasting. Is dit wel rechtmatig? Op zich niet, maar als iemand aantoonbaar duidelijk meer heeft gespaard, zou dit aftrekbaar moeten zijn.

Daarnaast zijn er mogelijkheden om het te veel aan spaargeld (binnen bepaalde grenzen) te investeren in pensioen. Een andere optie wordt genoemd in het essay *Deelnemend sparen bij Rijks schatkist*. Een derde manier is om meer geld uit te geven, hetgeen onder een stagnerende economie zoals nu zeker niet verkeerd is.

Conformiteit. Het huidige model om eigen vermogen slechts te belasten vanuit een (forfaitair) rendement komt niet overeen met de werkelijkheid waarin sommige vermogenden aanzienlijke winsten uit hun vermogen weten te behalen. Het maximum-winst model neemt dit aspect wel mee. Ook de huidige opzet om de eigen woning fiscaal te behandelen als huurwoning komt niet overeen met de praktijk. Voor de bewoner is het een duurzaam gebruiksding en dat is het uitgangspunt van het *object/vermogensmodel*.

Neutraliteit. In de huidige belasting op vermogensrendement heeft de zelfstandige de mogelijkheid om fiscaal voordeel te halen door slim te kiezen tussen eigen salariëring, rente op eigen lening, dividend, of toevoegen aan het bedrijfsvermogen. De keuze gebeurt op fiscale overwegingen en is dus verre van neutraal. Maar de fiscus stelt wel een benedengrens aan het fiscaal op te voeren salaris. In de belastingaanslag volgens het *maximum-winst model* levert een slimme keuze weinig op. Aanvullende restricties zijn overbodig.

Uitvoerbaar en te handhaven. Essentieel voor belastingheffing op vermogensopbrengsten is een behoorlijke registratie van privé vermogens in de diverse varianten. Die gegevens beslaan ook de liquide en non-liquide vermogens in het buitenland en in Bitcoins en dergelijke. Er zijn diverse trucs om vermogens te verstoppen in onzichtbare buitenlandse rekeningen. Een behoorlijke handhaving is essentieel, maar verre van eenvoudig. Dat is de prijs voor een behoorlijk functionerende belasting op vermogensaanwas.

De fiscus kan inzicht krijgen door achtereenvolgende belastingformulieren van een belastingplichtige te vergelijken. Ook de netto overgemaakte internationale transacties via bancaire instellingen zijn te registreren. Banken zijn verplicht om ongebruike-

lijke transacties te melden en blijken dit te doen. Vele meldingen komen binnen, maar de fiscus blijkt daar nu weinig mee te doen; dat zou wél moeten.

Besluit

Anders dan nu worden in de voorgestelde opzet ook de winsten uit vermogen adequaat en naar draagkracht belast. Zowel model voor vermogenswinsten als het object/vermogensmodel voor de eigen woning past beter bij de werkelijkheid. Een kritiek punt in de vaststelling van vermogensmutatie is de registratie van financiële transacties.

Toch is deze studie nogal partieel. Aandeelhouders betalen indirect ook belasting in de vorm van *vennootschapsbelasting* die natuurlijk in mindering komt op het uit te keren dividend en de koers van aandelen. Op dit aspect kom ik terug in het essay *Bedrijfswinst is neutraal te belasten*.

4. Inkomstenbelasting en toeslagen all-in

Menigeen heeft te maken met de formaliteiten voor het aanvragen sociale toeslagen. Dat gaat over *huurtoeslag*, *zorgtoeslag*, *kinderopvangtoeslag* en *kindgebondenbudget*. Voorwaarden zijn opgesteld om daarvoor in aanmerking te komen.

De hoogte van de toeslagen is afhankelijk van het inkomen en elke regeling vertoont een eigen progressief aflopend profiel. Er zijn diverse drempels, koppelingen en restricties opgenomen. In de gecombineerde werking vertonen deze soms een extreme progressiviteit. Menigeen ervaart het huidige stelsel als ingewikkeld en ontmoedigend. De uitvoering is kostbaar en gevoelig voor misbruik.

Veel experts en politici vinden dat het beter moet en vele voorstellen zijn geproduceerd. Bijvoorbeeld een *basisinkomen* in plaats van toeslagen: iedereen krijgt een vast bedrag ter hoogte van het bestaansminimum dat bij het fiscaal belastbare inkomen wordt opgeteld en als zodanig progressief wordt belast. Inderdaad veel eenvoudiger (*one-size-fits-all*), waarbij het aspect draagkracht wordt meegenomen in een algemene progressiviteit van de inkomstenbelasting.

Echter de wenselijkheid en de economische uitvoerbaarheid van een ongedifferentieerd basisinkomen zijn betwifelbaar. Een natuurlijk gegeven is dat mensen met hun eigen mogelijkheden voorzien in hun bestaan en verschillen in hun maatschappelijke positie en verplichtingen. Inkomenssteun is nodig voor mensen die niet, of slechts gedeeltelijk over die eigen mogelijkheden beschikken. Terecht voorziet onze democratische rechtstaat dan in een noodzakelijke aanvulling of voorziening van het inkomen.

De noodzaak tot ondersteuning is echter divers en gradueel. In die lijn is het huidige stelsel ook ingericht: steun in zover dat nodig is. Onvermijdelijk leidt dit tot een gedifferentieerd stelsel. Maar tot hoe ver moet dit gaan? Is de differentiatie niet te ver doorgeschoten en zou een gedifferentieerd basisinkomen niet beter zijn?

Fiscalisering van sociale toeslagen

Een voortreffelijke studie is die van de *Commissie van Dijkhuizen* (2013). Deze ministeriële commissie adviseert om de inkomstenbelasting en het stelsel van sociale uitkeringen in samenhang te behandelen, te vereenvoudigen en te harmoniseren. De commissie komt met concrete voorstellen. Ook de afscherming tegen misbruik en fraude krijgt de nodige aandacht.

Helaas: met het rapport is weinig gedaan. Was het de nasleep van de financiële crisis die alle aandacht opeiste? Of waren de voorstellen toch te revolutionair? Wat mij betreft niet echt. De voorgestelde vereenvoudigingen zijn verder door te voeren door de inkomstenbelasting en de sociale toeslagen in een enkel samenhangend stelsel te behandelen. Namelijk:

Sociale toeslagen zijn ook toe te kennen in de vorm fiscale toeslagen. Dat wil zeggen als uitkeringen van de belastingdienst, maar wel toe te rekenen als onderdeel van het belastbare inkomen en als zodanig mee te nemen in het progressieve profiel van de inkomstenbelasting. Voor belastingplichtigen met een laag eigen inkomen zal de belastingaanslag dan negatief uitvallen en dus effectief resulteren in een fiscale uitkering.

In feite is deze opzet op te vatten als een *gedifferentieerd basisinkomen* dat rekening houdt met de persoonlijke omstandigheden. De hoogte van de meeste sociale toeslagen lopen meer dan evenredig terug met toenemend inkomen. Dit is een ingebouwde vorm van progressiviteit.

In plaats van dit voor de diverse toeslagen afzonderlijk te regelen, gebeurt dit in de voorgestelde opzet uniform onder een gemeenschappelijke regeling. Een degelijke opzet is onlangs ook voorgesteld door Steven van Weyenberg, D66-lid van de Tweede Kamer. D66 heeft het voorstel overgenomen. De voorstellen hier wijken daar enigszins van af. Overigens, het gaat om een mammoet operatie die ongeveer tweederde van de rijksbegroting beslaat.

Een aspect in de voorgestelde vereenvoudiging is ook om de inkomsten uit eigen vermogen voor 75% te belasten als inkomen onder een algemene categorie *integraal inkomen*. Daarmee worden ook deze inkomsten progressief belast en kan ook de koppeling van sociale toeslagen met vermogen komen te vervallen.

Belangrijk is ook de fiscale definitie van inkomsten uit eigen spaargeld. Nu is dit gedefinieerd als behaald rendement, wat forfaitair is vastgesteld op 3% en 5,2% voor grote privé vermogens. Het is echter realistischer om uit te gaan van een *combinatie van rendement en vermogensaanwas*. Ik ga het rijtje van toeslagen langs.

Een algemene fiscale huurtoeslag

De huurtoeslag is nu maximaal ongeveer 370 euro per maand. De toekenning en hoogte is onder andere afhankelijk van inkomen en hoogte van de huur. Ook spaargeld is uit den boze: een beetje te veel en het recht op huurtoeslag is weg.

Verder is de toeslag afhankelijk gesteld van het aantal personen die van eenzelfde woning of zelfstandige woonruimte gebruik maken. Ben je alleen dan is het 100%, met twee is het 70% voor elk; met drie is het 50%. Ben je jonger dan 23 jaar dan is er

nog een korting. Maar onder bijzondere omstandigheden kan de huurtoeslag toch oplopen tot 740 euro per maand.

Door inkomen op te vatten als de som van verwervingsinkomen (ofwel box-1) en vermogensinkomen (ofwel box-3) is het redelijk om de huidige koppeling met spaargeld op te heffen. Voorstel: verleen de huurtoeslag door een voor alle belastingplichtigen die in Nederland wonen en die bovendien aan de huidige (maar aangepaste) criteria voor huurtoeslag voldoen.

Deze veranderingen zijn duidelijk een verbetering vanuit het gezichtspunt van *economische neutraliteit*. Mensen worden nu niet meer gestimuleerd om in een goedkoop huurhuis te wonen. Het notoire *scheefwonen* zal weinig voordeel opleveren. De toewijzing en bewoning van sociale huurwoningen is een sociale aangelegenheid en is te managen op gemeentelijk niveau.

Een btw-compenserende fiscale toeslag

Een consequentie van het draagkrachtprincipe is dat ingezetenen met een inkomen dat lager is dan het bestaansminimum (zoals kinderen) geen belasting horen te betalen. Maar via de btw doen zij dit weldegelijk. Dit is terug te geven in de vorm van een algemene *btw-compenserende fiscale toeslag* waarvan de hoogte een deel is van het bedrag dat inwoners modaal in Nederland aan btw uitgeven.

Uiteraard is deze compensatie alleen toe te kennen aan in Nederland wonende belastingplichtigen en hun kinderen. Immers daar zal de btw overwegend zijn betaald. Dit moet natuurlijk passen in internationale belastingverdragen. Lukt dit niet dan is het beter om deze toeslag achterwege te laten. Dat zou jammer zijn, want deze compensatie is een belangrijk instrument in een beleid om de btw te verhogen en als vereffening, gelijktijdig de loonbelasting te verlagen.

De fiscale zorgkostoetoeslag

Ook de zorgtoeslag is te fiscaliseren. Deze dient als bijdrage in de betaling van de premie voor de verplicht gestelde zorgverzekering. Om in aanmerking te komen moet men Nederlander zijn of beschikken over een verblijfsvergunning en ouder zijn dan 18 jaar. Voor kinderen loopt de zorgverzekering via ouder (of voogd), maar is wel premievrij. Steven van Weyenberg stelt voor om de zorgtoeslag rechtstreeks toe te wijzen aan de zorgverzekeraar om er voor te zorgen dat deze toeslag ook bij wanbetaling op de beoogde plaats terecht komt. Maar hij signaleert een probleem: zorgverzekeraars zijn in Nederland opgezet als private ondernemingen en die mogen volgens Europese regels niet gesubsidieerd worden.

Fiscale toeslagen voor kinderen

De fiscale regelingen rond kinderen zijn gekoppeld aan de fiscale positie van ouder(s) of voogd en hun kindertal. Voor een ouderpaar wordt de toeslag toegerekend aan degene die het meeste verdiend. De toeslag loopt snel terug met toenemend inkomen en dat verschilt voor alleenstaanden of fiscaal partnerschap. De hoogte van het *kindgebonden budget* loopt per kind terug met toenemend aantal kinderen van 360 tot 25 per maand. Dit wordt gecompliceerd als een ouder meerdere kinderen heeft bij verschillende partners. Zoals ook nu het geval is hoeft het kind daarvoor niet noodzakelijk in Nederland te wonen. Over deze rubriek zijn met diverse landen fiscale afspraken gemaakt. In de berekeningen is deze opzet in vereenvoudigd meegenomen.

Hoe is de huidige *kinderopvangtoeslag* te plaatsen? Een werkende alleenstaande ouder kan maandelijks 230 uur opvang declareren, zijnde 1.800 euro. Vanaf een jaarincome van 19.000 euro loopt dit geleidelijk af tot 33% bij een inkomen van 130.000 en blijft 33% voor hen die meer verdienen. De uitkering loopt via de Sociale Verzekeringsbank.

Er zijn argumenten om de opvang van jonge kinderen verder te professionaliseren als voorbereiding op het basisonderwijs. Het grootste deel van de toeslag zou dan rechtstreeks naar dergelijke instellingen gaan. Het andere deel is dan net als nu via een gespecialiseerde sociale dienst aan ouder (of voogd) toe te wijzen. Ik laat de *kinderopvangtoeslag* verder buiten beschouwing.

Het belastbare inkomen

De belastingdienst definieert het belastbare inkomen aan de hand van lijst van rubrieken voor inkomsten en aftrekposten. Onder de post uitkeringen staan die verkregen van *Sociale Verzekeringsbank*. De *SVB* telt 5,5 miljoen klanten, heeft een omzet van 45 miljard en beheert 15 wettelijke regelingen en waaronder de AOW, Kinderbijslag en het PGB.

Fiscale inkomsten zijn ook de uitkeringen die ontvangen zijn vanwege de *Uitvoeringswet Werknemers Verzekeringen (UWV)* en andere inkomensverzekeringen. Daaronder vallen uitkeringen bij werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid. Betaalde premies zijn aftrekbaar. Ook de fiscale toeslagen zijn belastbaar.

Opbrengsten uit eigen vermogen worden nu apart behandeld onder box-3. De bepaling gaat in twee fasen: de berekening van de hoogte en vervolgens de heffing tegen 30%. Dit is lager dan het tarief inkomstenbelasting. Fiscalisten vinden dit terecht: vermogenswinsten zijn risicodragend en eventuele verliezen worden niet of slechts gedeeltelijk verrekend. Dit is echter ook te verdisconteren door de vermogenswinst voor 75% in te brengen als belastbaar inkomen onder box-1. Daarmee worden ook

deze inkomsten progressief belast. Dit sluit aan op de huidige praktijk om toeslagen progressief te koppelen aan het vermogen.

Het voorstel is dus om af te zien van dergelijke koppelingen en in plaats daarvan de belastbare vermogensopbrengst, mits positief voor 75% toe te voegen aan het inkomen volgens box-1. Uiteraard dienen de tarieven van de inkomstenbelasting daarop te worden aangepast.

Ook de eigen woning is zo te behandelen. Nu rekent de fiscus het bewonen van de eigen woning als inkomsten uit een fictief ontvangen huur. Dit is het *huurwaarde forfait* dat wordt afgeleid als een progressief percentage van de WOZ-waarde. Anderzijds zijn de hypothecaire financieringskosten aftrekbaar.

Veel economen en fiscalisten stellen voor om de aftrek van hypotheekrente te schrappen en het huurwaardeforfait daarop aan te passen. Het voorstel hier is beide te schrappen en de eigen woning op te vatten als belastingvrij “gebruiksding” én als eigen vermogen. In de berekeningen is hiervoor een drempel van 300.000 euro genomen; te noemen als de *object bovengrens*.

Tot een dergelijke grens is de eigen woning als “gebruiksding” fiscaal vrij, maar de waarde daarboven is fiscaal eigen vermogen en wordt zo ook fiscaal verrekend. De impliceert ook dat een verandering van de WOZ-waarde verhoudingsgewijs wordt verrekend als vermogensmutatie in de context van vermogensaanwas. Hypothecaire schuld wordt behandeld als elke andere schuld en is op die manier af te trekken van de vermogensopbrengsten.

Er zijn diverse voorstellen om het stelsel van kortingsheffingen te vereenvoudigen. De meeste kortingen zijn progressief gerelateerd aan het inkomen. Als onderdeel van de voorgestelde vereenvoudiging wordt dit aspect opgenomen in de algemene progressiviteit van de inkomstenbelasting. In de berekeningen die ik heb gemaakt blijft alleen een arbeidskorting van 10%, maar zonder bovengrens.

De tarieven inkomstenbelasting

Iets vereenvoudigd werkt de huidige inkomstenbelasting met drie inkomensniveaus waarvoor met toenemend inkomen drie belastingtarieven gelden: 10%, 38% en 52%. De voorgestelde opzet echter behandelt de sociale toeslagen als fiscale inkomsten. De verscholen progressiviteit in de huidige sociale toeslagen is dan mee te nemen in de algemene progressiviteit. Hoe zijn maxima van de sociale toeslagen en de drempels en tarieven daarop in te stellen?

Uitgangspunt is dat de voorgestelde all-in fiscale rekening (dus belasting minus de toeslagen) goed is af te stemmen op die van het huidige stelsel. Uiteraard afgezien van de gewenste eigenschap dat ook vermogensaanwas onder de belasting valt.

Enig experimenteren heeft geleid tot de instellingen zoals die aangegeven zijn in Figuur 4 onder “Systeem instellingen”.

Rekenexperimenten: inkomenseffecten versus inkomen

De hoogte van iemands belastingaanslag en toeslagen is afhankelijk van diverse persoonlijke factoren. Een dominante factor is het verworven inkomen uit persoonlijke activiteiten en vermogensopbrengsten. Daarom is gerekend met de all-in belasting in relatie met het huidige begrip arbeidsinkomen, ofwel salaris.

In de rekenvoorbeelden is verondersteld dat ook andere persoonlijke factoren met het salaris samenhangen. Zo is de WOZ-waarde van de eigen woning verondersteld achtmaal het jaarsalaris te zijn en, als alternatief, de jaarhuur van een woning 1200 euro plus 10% van het salaris. Het persoonlijke vermogen (exclusief de effecten van eigen woning) wordt geacht 10% van het jaarsalaris te zijn. Dit impliceert dat de opbrengsten uit vermogen nauwelijks van invloed zijn.

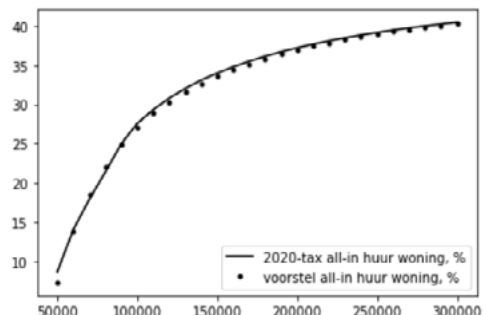
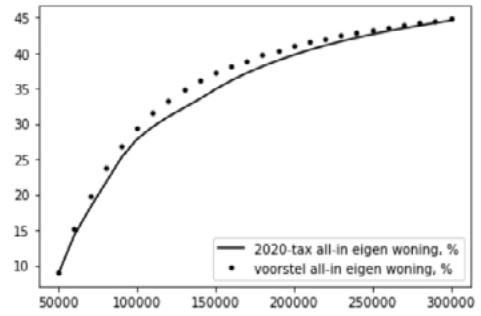
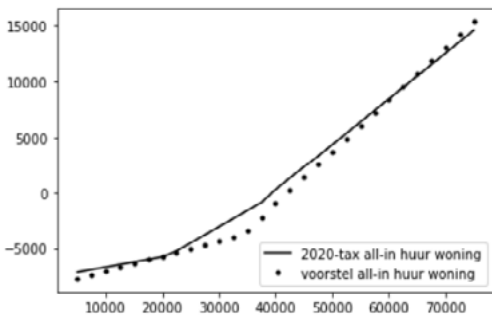
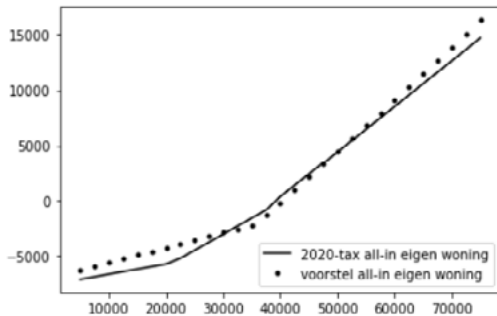
Verder is de leeftijd te specificeren, het aantal kinderen en het samen delen van een woning. In Figuur 4 gaat het om een case van een niet gepensioneerde alleen wonende die verantwoordelijk is voor twee jonge kinderen. De getrokken lijnen in de grafieken geven de belastingen minus de sociale toeslagen volgens het huidige stelsel; de gestippelde lijnen geven die volgens het voorgestelde stelsel.

De grafieken ter linker zijde presenteren de absolute fiscale rekening voor salarissen tussen 5.000 en 75.000 euro. De negatieve waarden geven de netto fiscale uitkeringen; de positieve het aan de fiscus te betalen bedrag. De grafieken ter rechter zijde presenteren de rekening in procenten ten opzichte van het salaris lopend van 50.000 tot 300.000 euro. De eerste twee grafieken geven de fiscale verplichtingen wanneer het gaat om iemand die een eigen huis bewoont en de derde en vierde grafiek wanneer hij/zij de woning huurt.

De voorgestelde netto fiscale rekeningen blijken weinig te verschillen van de huidige. Dit blijkt ook het algemene beeld te zijn: ook andere voor cases blijkt dit te gelden. Echter wanneer het inkomen uit vermogens flink toeneemt, zal dit ook in een hogere aanslag tot uitdrukking komen.

De uitgevoerde berekeningen zijn natuurlijk niet meer dan een verkenning. Om echt inzicht te krijgen op de inkomensaspecten en de totale netto opbrengst zijn gedifferentieerde berekeningen nodig. Dat is typisch een klus voor het CPB.

Figuur 4: Belastingen en toeslagen all-in in relatie tot inkomen

Grafiek links:

- Belasting minus toeslag absoluut inkomen van 5.000 tot 75.000
- Boven met eigen woning;
- Beneden met huurwoning

System instellingen:

- Maandelijkse fiscale toeslagen:
 - woontoeslag 200/140/100/70
 - zorgpremie 1x 100; 2x 150
 - btw compensatie 60
 - kind 1x 250; 2x 300; 3x 330
- Belastingen:
 - inkomen tot 3000: 0%
 - van 3.000 tot 40.000: 15%
 - 40.000 plus: 5.550 + 52%
 - geen belastingvrije voet
- Woning object/verm.drempel 400.000 euro
- Vermogenswinst 75% bij tellen

Grafiek rechts:

- Belasting minus toeslag in % inkomen van 5.000 tot 300.000
- Boven met eigen woning;
- Beneden met huurwoning

Case veronderstellingen:

- WOZ-waarde: 8x inkomen
- Stijging WOZ jaarlijks 4%
- Hypotheek schuld: 60%
- Hypotheek rente 2%
- Eigen vermogen 20% inkomen
- Rente eigen vermogen 2%
- Woninghuur jaarlijks: 1200 + 10% van inkomen
- Alleen salaris (geen uitkeringen)
- Alleen wonend, veertigjaar met twee jonge kinderen;

Zijn ongewenste inkomenseffecten te vermijden?

De huidige verdeling van belastingen op inkomens en sociale toeslagen versus de netto opbrengst voor de fiscus is tot stand gekomen als compromis van vele opvattingen. Veranderingen van dit stelsel leiden onvermijdelijk tot inkomenseffecten. Ik denk dat je elke alternatieve structuur zodanig moet kunnen instellen dat ongewenste inkomenseffecten ten opzichte van het vigerende stelsel minimaal zijn te houden, maar wel zó dat de fiscale opbrengst in stand blijft.

Op die manier heb ik het tarief inkomstenbelasting volgens *Figuur 4* aangepast, door een tarief van 15% te rekenen van 0 tot 40.000 euro en daarboven een tarief van 52%. *Lijst 5* geeft enkele resultaten.

Lijst 5: Voorbeeld: belasting – toeslagen; huidig versus alternatief

inkomen box-1+2	vermogen	kind 0/2	eigen woning	nettoBel huidig	nettoBel voorstel
12.000	nul	0x	nee	-120	-1.440
		2x	nee	-5.304	-5.826
36.000	216 x 1000	0x	288.000	5.421	4.627
			nee	5.455	3.970
		2x	288.000	1.321	1.747
			nee	1.356	1.091
108.000	648 x 1000	0x	864.000	39.501	52.222
			nee	39.429	45.528
		2x	864.000	39.501	49.343
			nee	39.429	42.649
Hypotheek = 60% van de WOZ-waarde; hypotheekrente = 2% Netto vermogen = aangegeven vermogen minus eventuele hypotheekschuld Opbrengst persoonlijk vermogen = 6% van netto vermogen WOZ-waarde woning = 8 x inkomen box-1; toename WOZ-waarde = 3% Huurtoeslag 70%. Kinderopvangtoeslag is NIET meegerekend.					

Voor inkomens tot 36.000 euro zijn de inkomenseffecten betrekkelijk gering. Daarboven gaat de belasting op vermogensaanwas invloed krijgen. Maar het effect van deze nu nog ontbrekende belasting is juist beoogd. De resultaten van de rekenvoorbeelden geven de indruk dat ook algemeen de inkomenseffecten aanvaardbaar zijn te houden.

Beter of slechter?

Dat beoordeel ik aan de hand van de algemene checklist van het essay *Over de kwaliteit van fiscale regels*. Ik kijk alleen naar de fiscalisering van het stelsel van sociale toeslagen en naar de vereenvoudiging ervan, uiteraard voor zover de checklist van toepassing is.

Rechtmatigen noodzakelijk. De belastingdrukken het niveau van de sociale toeslagen van alternatief komen overeen met het huidige stelsel. Daaraan is ook de rechtmatigheid te ontleen. Echter de uitbreiding van de belasting op vermogenswinst is een nieuw, maar noodzakelijk element. De huidige regeling is onrechtvaardig en inadequaat. Dat is ook de mening van verreweg de meeste Register Belastingadviseurs, aldus meldt het FD (11-09-2020).

Draagkracht en deelname. Een nieuw element is de fiscale toeslag *btw-compensatie*. De rechtvaardiging daarvan is dat mensen met een inkomen lager dan nodig is voor het bestaansminimum geen belasting horen te betalen, maar in de vorm van btw doen zij dit weldegelijk. De berekeningen laten zien dat de fiscale effecten overeenkomen met die van het huidige stelsel.

Conformiteit. De integratie van inkomstenbelastingen en sociale toeslagen passen in het model van een *integraal financieel contract*. Voor de burger is zijn financiële positie ten opzichte van de overheid veel duidelijker dan nu het geval is. Ook in de publieke besluitvorming is dit een goed hanteerbaar model.

Neutraliteit. In het alternatieve stelsel zijn diverse restricties verdwenen, vooral voor wat betreft huurtoeslag.

Robuust en bestendig tegen bedrog. De meeste afzonderlijke restricties zijn in het alternatieve stelsel verdwenen. De fiscale effecten veranderen daarom gelijkmatiger in reactie op veranderingen in het inkomen.

Uitvoerbaar en te handhaven. Het alternatieve stelsel is eenvoudiger. Dat geldt dus ook voor de uitvoering, zowel van de burger als voor de fiscus. Dus ook minder kostbaar. Het motto "Niet leuker; wel makkelijker" kan in de prullenmand. Met het verdwijnen van diverse restricties wordt ook de handhaving eenvoudiger.

Besluit

Het voorgestelde alternatief is ingrijpend. Inkomstenbelastingen en sociale toeslagen worden samengevoegd en vereenvoudigd, vermogensopbrengsten worden adequaat belast en de eigen woning wordt fiscaal behandeld als gebruiksding en vermogensobject. Op alle relevante criteria scoort het voorgestelde alternatief beter. Het is eerlijker, staat dichterbij de praktijk, geeft meer vrijheid, is eenvoudiger en beter te handhaven.

5. Inkomenszekerheid zélf regelen

De werkgever functioneert ook als inkomensverzekeraar voor zijn medewerkers. Als een werknemer door ziekte langdurig moet verzuimen, moet de werkgever het salaris voor lange tijd gedeeltelijk doorbetalen. Ook bij ontslag is dat het geval. De duur van doorbetaling is afhankelijk van de duur van het dienstverband. Deze verplichtingen gaan in Nederland veel verder dan in andere Europese landen. Een van de indirecte gevolgen is bekend: de vele ZZP-ers die zonder veel verplichtingen zijn in te zetten.

Daar is veel over geschreven maar weinig aan veranderd. Het alternatief is om de positie van vrij toegankelijke inkomensverzekeringen te versterken en daarmee ook de mogelijkheid om de zekerheid over je inkomen zelf te regelen, eventueel als onderdeel van een arbeidsovereenkomst.

De vraag is dus of er een verzekeringsmodel is op te stellen dat exploiteerbaar is en dat voor iedereen voldoende voordelen biedt om er in deel te nemen. Zou dit een alternatief kunnen zijn voor de huidige dwingend opgelegde regelingen? Dat ga ik uitzoeken.

Model voor een flexibele inkomensverzekering

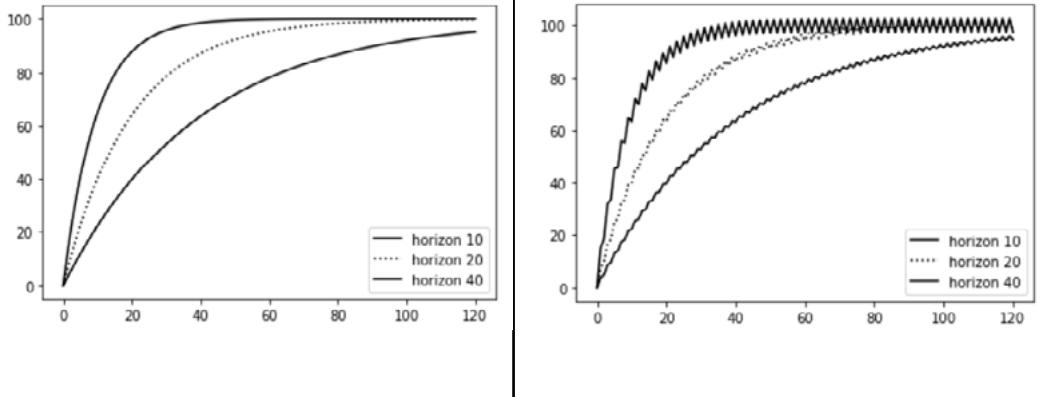
Aan welke voorwaarden moet een dergelijke verzekering voldoen om goed te kunnen functioneren? Snel instappen als je ziet dat je een uitkering nodig hebt, ofwel *opportunistisch misbruik*, moet niet lonen. Misplaatst intensief gebruik ook niet. Maar de uitkering moet na langdurig gebruik toch op een redelijk niveau blijven. Heb je een sterk wisselend inkomen, dan wil je graag de hoogte van de premie met je inkomen mee laten variëren. Dat moet zonder nadeel kunnen. Tenslotte moet het model voor een verzekeraar te exploiteren zijn. Is hiervoor een model op te stellen?

Een kleine excursie is nodig om te laten zien dat dit kan. Ik begin met het opportunistische misbruik en de flexibiliteit in de betaling van premies. Beide zijn te hanteren door de hoogte van gevraagde uitkeringen te koppelen aan het opgebouwde, zo te noemen *retrospectief gemiddelde* van de betaalde premies (voor statistici: *exponentially smoothed moving average*).

De grafieken tonen hoe dat gaat. De tijdhorizon van 40 perioden geeft een “glad” verloop van het *retrospectief gemiddelde* en het duurt “lang” dat dit gemiddelde van “bijna 100” is bereikt. Bij de tijdhorizon van 10 perioden fluctueert dit gemiddelde sterker en stijgt sneller. Als de tijdreeksen hierna worden voorgezet met 0, dan zal het

retrospectief gemiddelde geleidelijk teruggaan naar 0; bij de korte tijdshorizon gaat dit sneller dan de de langere (niet getoond in de grafiek).

Figuur 5: Het concept retrospectief gemiddelde

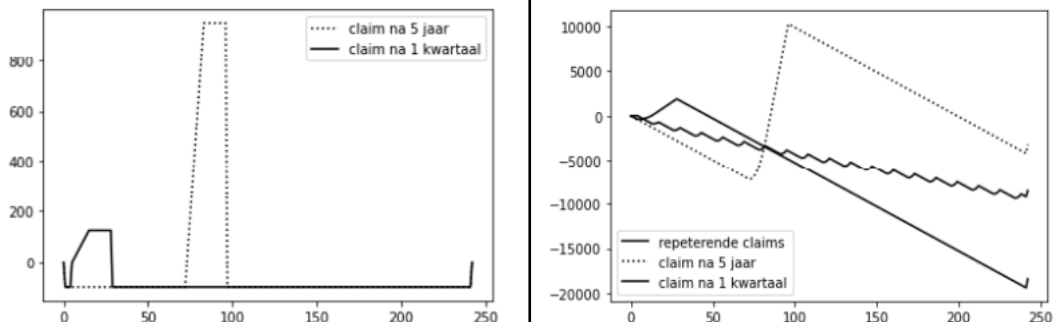

Retrospectief gemiddelde berekend over een reeks 0, 100, 100, 100, ...
 en over alternerende reeks 0, 150, 50, 150, 50, ...
 met tijdshorizon van 10, 20 en 40 perioden.

$$\text{nieuw_gemiddeld} = (1/\text{tijdhoriz}) * \text{eerder_gem} + (1 - 1/\text{tijdhoriz}) * \text{nieuw_element}$$

De opzet van het verzekeringsmodel en de werking is te zien in *Figuur 6*. De tijd verloopt maandelijks. Er wordt óf premie betaald, óf uitgekeerd. De uitkering is maximaal 10-maal het retrospectief bepaalde gemiddelde van de eerder betaalde premie over een tijdshorizon van 25 maanden. De hoogte van de uitbetaling wordt elke maand vanaf 0 vermeerderd met de hoogte van deze gemiddelde premie. De uitkering is te onderbreken, maar herstarten begint dan met een lagere uitkering dan de maand waarin gestopt werd. De details van het model zijn toegevoegd om ieder de gelegenheid te geven het verder uit te pluizen.

Figuur 6: Netto opbrengst inkomensverzekering

Drie rekenvoorbeelden van de opbrengsten uit een inkomensverzekering met een premie van 100 euro over een periode van 240 maanden. Drie profielen zijn doorgerekend: claim na 1 kwartaal en claim na 6 jaar en een repeterende claim. Grafieken links: maandelijks. Grafieken rechts: maandelijks cumulatief. Negatieve waarden treden op als bij elkaar meer betaald werd dan ontvangen aan premies.

0 start: rek_uitk := 0; rek_premie := 0; gem_uitk := 0; gem_premie := 0

wel premie, geen uitkering:

1. $\text{rek_uitk} := \max(0, \text{rek_uitk} - 2 * \text{rek_premie})$
2. $\text{rek_premie} := \text{gem_premie}$
3. $\text{gem_premie} := \text{premie}/25 + (1 - 1/25) * \text{gem_premie}$ geen premie, wel uitkering:
4. $\text{uitkering} := \text{rek_uitk}$
5. $\text{rek_uitk} := \min(10 * \text{rek_premie}, \text{rek_premie} + \text{rek_uitk})$
6. $\text{gem_premie} := (1 - 1/25) * \text{gem_premie}$ bij beëindiging van het contract:
7. $\text{uitkering} := 20 * \text{gem_premie}$

Toelichting. (1) afname reken_uitkering; (2) reken_premie is laatste gemiddelde premie; (3) retrospectief bepaalde gemiddelde_premie; (4) te betalen uitkering; (5) opbouw reken_uitkering maximaal 10x reken_premie; (6) voortzetting van gemiddelde premie met reken_premie; (7) uitkering bij beëindiging

In de case “claim na 1 kwartaal” wordt na 3 maanden premiebetaling voor de duur van 24 maanden aaneengesloten uitkering ontvangen. In de case “claim na 5 jaar” gebeurt dit na 60 maanden. De snelle claim op uitkering blijkt weinig op te brengen. *Conclusie: opportunistisch misbruik scoort nauwelijks.*

Uiteraard is het verloop van de uitbetaling afhankelijk van de ingestelde parameters in het rekenmodel. Uiteraard moet de instelling zó zijn dat een dergelijke verzekering exploiteerbaar is. Deze en uitgebreidere rekenoefeningen laten zien dat er een model

bestaat dat aan de hiervoor gestelde voorwaarden voldoet. Overigens, ook andere modellen zijn denkbaar en ik heb er diverse onderzocht.

Het is redelijk dat de overheid de verzekering subsidieert. Bijvoorbeeld om tot een bepaald maximum 10% van een uitkering als extra toe te voegen, mits de betrokkene in Nederland belastingplichtig is. Waarom zou de overheid dit doen? Iemand die onverzekerd zijn inkomen verliest, zal een beroep doen op een of meer toeslagen. Het is beter om dit te voorkomen door de verzekering ook financieel aantrekkelijk te maken. De betaalde premies moeten aftrekbaar zijn van het belastbare inkomen, maar eventuele uitkeringen komen er bij. Te belasten is ook de gedeeltelijke teruggave van het saldo op de klantrekening bij beëindiging van het contract.

Vrijwillig inkomen verzekeren, all-in

Het voorgestelde model laat zien dat vrij toegankelijke, flexibele inkomensverzekeringen in principe mogelijk zijn. Het model is geschikt om inkomen te verzekeren zowel bij ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid, of bij verlies van een baan. In principe is het niet nodig om daar aparte regelingen voor te treffen.

In de huidige regelingen ten behoeve van werknemers, voorziet de werkgever aanvankelijk in inkomen door het salaris gedeeltelijk door te betalen. De duur is afhankelijk van de tijdsduur van het eerdere dienstverband. Dit is ook voort te zetten in de hier voorgestelde verzekering, maar zou in overeenstemming met de regelingen in andere EU-landen minder lang hoeven te duren. Natuurlijk, kan men dit individueel in het arbeidscontract anders bepalen.

In principe is de gecombineerde verzekering ook voor zelfstandigen geschikt. In Denemarken is iets dergelijks van kracht en dat blijkt te werken. Wisselen van baan of van positie is eenvoudiger dan hier en heeft financieel minder consequenties. Zo zou het ook kunnen bij de hier voorgestelde flexibele inkomensverzekering. Immers de opgebouwde rechten zijn vertaald in de opgebouwde gemiddeld betaalde premie bij de verzekeraar en niet zoals nu exclusief bij de werkgever.

Profiel van een inkomensverzekeraar

Een inkomensverzekeraar die werkt volgens het beschreven model zal een rechtspersoon moeten zijn die onderneemt zonder, of met beperkt winstoogmerk. Dat wil zeggen dat eventuele winsten of verliezen naar verhouding worden toegerekend aan de deelnemers. Dit kan bijvoorbeeld door de hoogte van de uitkeringen aan te passen.

Dergelijke bedrijfs- en verzekeringsmodellen moeten wettelijk zijn verankerd. Iets dergelijks gebeurt ook bij de wettelijk erkende pensioenfondsen en zorgkosten-

verzekeringen. De overheid kan eisen stellen om de verzekeraar recht te geven op subsidiëring van zijn deelnemers, of op fiscale privileges zoals aftrekbaarheid van de betaalde premies.

Flexibele inkomensverzekeringen: goed of slecht?

Ik loop de eerder opgestelde criteria op de checklist na, maar alleen voor zover relevant. Het gaat over het model alleen. Niet over de praktische uitwerking

Rechtmatigheid en noodzaak. Op het ogenblik zijn werknemers meer dan elders in Europa voor wat betreft hun inkomenszekerheid van hun werkgevers. Veel werkgevers verzekeren zich tegen de financiële gevolgen van die verplichting. Degelijke verzekeringen zijn ook door de werknemer zelf af te sluiten, eventueel in collectief verband. Hij wordt daardoor minder gebonden aan de werkgever. Ook de ongelijkheid tussen werknemers en zzp-ers op de arbeidsmarkt zal minder worden, want ook zij kunnen deelnemen. Het voorgestelde model is flexibel. De hoogte van uitkeringen is gerelateerd aan de mate van eerdere deelneming.

Conform en neutraal. Het model van de werkgever als inkomensverzekeraar past niet meer bij de veranderlijke markt voor werk waarin veel zelfstandigen actief zijn. Een flexibele inkomensverzekering sluit hierop aan. Werknemers zijn minder belemmerd om van baan of positie te wisselen.

Robuust en bedrogbestendig. Door de opzet van het model rendeert opportunistisch gedrag nauwelijks. In principe is het mogelijk om inkomensderving door arbeidsongeschiktheid en gebrek aan werk in een enkele inkomensverzekering onder te brengen. Dit zou het toezicht op misbruik kunnen vereenvoudigen.

Uitvoerbaarheid. De uitvoering is eenvoudiger omdat de verzekering ook bij wisseling van baan of positie zonder onderbreking door kan lopen.

Besluit

De arbeidsmarkt zal vrijer worden wanneer je als werknemer de keuze hebt om deel te nemen aan een flexibele inkomensverzekering. Je inkomen wordt daarmee minder afhankelijk van je werkgever. In aanmerking komt een model, waarin de mate van verzekering mede afhangt van de mate van eerdere deelneming. Ook als zelfstandige kun je deelnemen. Je kunt eenvoudiger van baan of positie te wisselen, zonder je verzekeringsrechten te verliezen En als werkgever krijg je meer ruimte om te ondernemen.

Verschillende modellen denkbaar. Het gepresenteerd model is flexibel en opportunistisch misbruik rendeert nauwelijks.

6. Deelnemend sparen bij 's Rijks schatkist

Overheden financieren de staatsschuld door staatsobligaties uit te geven. Dat zijn verhandelbare schuldpapieren met een vaste looptijd en een vaste rente. Staatsobligaties zijn vooral bij banken en institutionele beleggers in trek. Daar is niet tussen te komen. Je kunt wel indirect beleggen in staatsobligaties door deel te nemen in speciale beleggingsfondsen. Maar rechtstreeks deelnemen is er niet bij.

Dit klopt niet. Belastingbetaling gaat via een anonieme fiscus en is wettelijk afgedwongen. Je hebt niets in te brengen. Zelf actief deelnemen in de financiering staat nergens op het menu. Altijd zijn er tussenlagen: bij de beleidsvorming is dat de politiek; bij de afgedwongen financiering is dat de anonieme fiscus en bij de vrije financiering is dat de overmachtige financiële sector. Nu is dat normaal. Kennelijk zijn we gewend aan onze zelfgebouwde schuttingen.

De financiering van bedrijven gaat anders. Door de aankoop van aandelen kun je deelnemen in bedrijven en als aandeelhouder heb je stemrecht. Uiteraard kun je ook het bedrijf uitkiezen en dat hoeft niet alleen op grond van rentabiliteit te zijn. Ik zoek nu uit of dit model ook van toepassing kan zijn op onze eigen overheid. Beeldend gesteld: ik wil deuren aan te brengen in de schutting van de financiële sector en in die van de politiek in het maken van keuzes. De eerste deur is nodig om bij de tweede te komen, maar het is niet noodzakelijk om ook die te passeren.

Internet spaarrekening bij 's Rijkschatkist

In sommige landen zoals België en de VS geeft de schatkist *staatsobligaties op naam* uit. Je kunt er (indirect) een obligatierekening openen bij 's Rijks schatkist. Via deze rekening zijn de obligaties aan te kopen en in te wisselen. Een obligatie op naam is niet te verhandelen. Er zijn dus geen koersen en dus ook geen koersrisico's. Banken kunnen ze niet gebruiken als onderling betaalmiddel. Dus "geld maken" is er niet bij.

Daarom zijn staatsobligaties op naam alleen interessant voor de particuliere spaarder. Vooral als die zekerheid wil, of zo min mogelijk met de "graai industrie" te maken wil hebben. Dat zijn respectabele redenen. Met de huidige ICT is deze vorm van sparen toegankelijker te maken door daaraan de vorm te geven van een internet depositorekening bij 's Rijks schatkist, om precies te zijn bij het *Agentschap van de Generale Thesaurie*.

Iedereen met een burgerservicenummer moet een depositorekening kunnen openen. Die restrictie is noodzakelijk omdat de rekening uitsluitend is bedoeld voor

particulieren. De koppeling met een tegenrekening bij een bank is nodig om aan te sluiten bij het algemene betalingscircuit. Dit is de deur in de eerste schutting.

Om het karakter van staatsobligatie te behouden, zijn aan de staatsdeposito rekening maxima op te leggen: één als maximum voor het saldo op de rekening en één voor wat men maximaal mag deponeren in een kwartaal. De opname van spaargeld zou de spaarder ruim van te voren moeten melden.

Het gaat om een spaarvorm die volledige zekerheid moet bieden; rendement is bijzaak. Dit is een argument om de reële rente systematisch op nul te houden. Of wel de rente gelijk te laten lopen met de algemene inflatie. Daarom zou het spaargeld buiten de belasting op vermogensopbrengsten moeten vallen. Immers het reële rendement is wettelijk structureel nul. Een rendementsheffing zou dan werken als een geleidelijke onteigening en dat is strijdig met het grondwettelijk gewaarborgde recht op bezit.

Financiering met staatsobligaties op naam, ook in de vorm van een staatsdeposito-bank is een financieringsvorm die ook de Europese Unie goed kan gebruiken. Enorme herstelprojecten zijn aangekondigd. De uitgifte van de gebruikelijke staatsobligaties zal de hoeveelheid gestald geld fors doen toenemen en het financiële stelsel verder uit zijn verband trekken. Het is reden om andere, niet geldscheppende financieringsmiddelen in te zetten.

Er is ook een aanzienlijk, maar indirect effect. Banken lenen spaargeld reglementair dertigmaal uit. Dit kan omdat het overgrote deel van dit spaargeld altijd op een bancaire rekening blijft staan. Dus als spaarders een bedrag "X" van hun bancaire spaarrekeningen overhevelen naar de SDB, dan wordt daarmee een bedrag van 29 maal "X" aan het bancaire circuit onttrokken. Dat zet zoden aan de dijk!

Is een staatsdepositobank rechtmatig? Een bekend vooroordeel is dat de staat niet hoort te bankieren. Waarom niet? Menig grootbedrijf heeft een interne bank en sommige hebben deze uitgebreid met een publiek toegankelijke depositobank om aan bedrijfskapitaal te komen. Een bekend voorbeeld is de *Leaseplan Bank*. Natuurlijk heeft de staat dat recht ook.

De financiële sector zal niet enthousiast zijn. Banken worden gefinancierd door spaargeld. Zij kunnen dit spaargeld reglementair dertigvoudig inzetten. De spaargelden van de staatsbank gaan echter rechtstreeks van de spaarder naar de schatkist, zónder deel uit te maken van de bancaire vermogens. Een staatsobligatie op naam of een staatsdepositobank zijn dus echt instrumenten om de groei van de hoeveelheid geld te beteugelen.

Betaalrekening bij De Nederlandse Bank (DNB)

DNB onderzoekt de mogelijkheid om voor particulieren een internet betaalrekening op te zetten. De hoofdtaak van *DNB* is om toezicht te houden op de banken en het betalingsverkeer. Een betaalrekening voor particulieren is een nieuw element en ze zal daarvoor toestemming moeten vragen aan de *ECB*. Stemt de *ECB* in, dan wil *DNB* binnen twee jaar als eerste nationale centrale bank met deze betaalrekening van start gaan, zo werd mij telefonisch gemeld.

Voegt dit wel iets toe? De betaalrekening zou volledige zekerheid bieden. Immers *DNB* is wettelijk gelieerd aan de overheid en zal nooit failliet gaan. Commerciële banken kunnen wél failliet gaan. Dat is gebleken tijdens de financiële crisis. Om de schade voor de rekeninghouder bij een dergelijk faillissement te beperken is centraal een depositogarantie tot 100.000 euro ingesteld. Tot dit bedrag is het saldo op een bankrekening veilig.

Een argument voor *DNB* is de stabiliteit die extra zekerheid biedt. Tijdens de laatste financiële crisis bleken veel rekeninghouders papergeld af te halen om dat vervolgens thuis “onder het matras te verstoppen”. Met een betaalrekening bij *DNB* hoeft dat niet meer: gewoon je geld overmaken naar deze rekening. Niet naar de beoogde Staatsdepositobank. Die heeft een andere functie en doet niet in snelle transacties. Overigens, wat blijft er over van een wankelende bank wanneer spaargeld snel verdwijnt naar *DNB*?

De wet verplicht bankieren bij 's Rijks schatkist

Is een staatsdepositobank wel zo'n nieuw idee? Niet echt. Sinds 2013 zijn decentrale overheden zoals waterschappen, gemeenten, provincies en *rechtspersonen met een wettelijke taak* (zoals scholen, RIVM, etc.) verplicht hun gelden te plaatsen op een eigen rekeningcourant bij 's Rijks schatkist. De bedoeling is om zo de schuld bij de *EMU* te verlagen. Dat blijkt inderdaad te werken. Per saldo daalden in 2015 de leningen en uitzettingen in de private sector met 1,5 miljard euro. Bovendien leidde zelf bankieren tot besparingen. Ook dat was de bedoeling.

Wat mag nog wel buiten deze rekening om? Decentrale overheden mogen elkaar onderling leningen verstrekken. Zij mogen vermogen verstrekken aan derden (zoals energiefondsen, milieufondsen, etc.) maar uitsluitend uit hoofde van een publieke taak. Een uitzondering is ook gemaakt voor de *Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)* en de *Nederlandse Waterschapsbank (NWB)*. Dit zijn twee private banken die sterk aan de overheid verbonden zijn. Ook daar mogen decentrale overheden geld blijven stallen.

Het wetsvoorstel geeft een voorstel tot praktische inrichting. De eerste paragraaf stelt:

“Schatkistbankieren wordt binnen het MvF uitgevoerd door het Agentschap”... “Deelnemers ... hebben een privaatrechtelijke overeenkomst met het Agentschap, waarin bepalingen zijn opgenomen omtrent de vertrouwelijke omgang met gegevens van deelnemers”. “Schatkistbankieren is zo vormgegeven dat een deelnemer gebruik blijft maken van de betalingsdienstverlening van particuliere banken”... “Aan de rekening-courant kan een depositofaciliteit worden gekoppeld”.

De conclusie uit deze excursie is duidelijk: het *Agentschap van de Generale Thesaurie*, ofwel 's Rijks schatkist is uitgerust om te kunnen bankieren. Hier gaat het echter alleen om een publieke depositobank; niet om een rekeningcourant. Praktisch kan het, maar het wachten is op een wet *Sparen bij 's Rijks schatkist*.

Inspraak via de Staatsdepositobank

De staatsdepositor rekening brengt een nieuwe financiële relatie tot stand tussen burger en overheid. De huidige financiële relatie is eenrichtingsverkeer: de fiscus bepaalt. Maar in een staatsdepositor rekening is het een interactie en die is in te richten als een instrument voor inspraak bij de nationale beleidsvorming. Dat is de deur in de tweede schutting.

Hoe is dit op te zetten? De overheid formuleert enkele wel omschreven bestedingsdoelen. Als rekeninghouder kun je desgewenst regelmatig een procentuele verdeelsleutel opgeven die, gewogen naar het saldo op de rekening, gebruikt wordt om de toewijzing van spaargelden bij te sturen. Je krijgt zo actief invloed op het regeringsbeleid. Dat is wel even wennen maar wel terecht omdat de staat ook de vereniging van burgers is. Ik beschouw deze vorm van deelnemend sparen als behorend tot onze democratische rechtstaat, waar tot dusver nog niet in is voorzien.

Voorbeeld: financiering van het Nationale Groeifonds

Het onlangs (september 2020) door het kabinet voorgestelde *Nationale Groeifonds* is een voorbeeld van een mogelijke toepassing. De bedoeling is om de komende vijf jaar 20 miljard euro extra te investeren aan de ontwikkeling van kennis, infrastructuren en innovatie. Het plan is om bij gebleken succes dit bedrag nog aanzienlijk te verhogen. De financiering gaat door staatsobligaties uit te geven steeds wanneer een project van start gaat. De rente op deze staatsobligaties is laag en nu zelfs negatief.

Toch is de voorgenomen financiering problematisch. De “geldkraan” openzetten is nu geen goed idee. Het alternatief is financieren via de Staatsdepositobank, geheel

of gedeeltelijk. Dat zal de overheid geld kosten. In plaats van een kleine negatieve rente zal dan een rente nodig zijn die de algemene inflatie compenseert.

Het kabinet formuleert enkele gebieden waarop indieners van projecten zich kunnen richten en voegt die toe aan het keuzemenu van de Staatsdepositobank. Spaarders kunnen hun procentuele verdeelsleutel invullen en eventueel later bijstellen. Dat is directe inspraak vooraf in plaats van indirect en veel later.

Is de Staatsdepositobank (SDB) wel wenselijk?

Relevant voor de instelling van een *SDB* zijn de eerder genoemde criteria betreffende: Recht en noodzaak; Conformiteit; Neutraliteit. De beoordeling is positief.

Rechtmatig en noodzakelijk. De huidige bevoorrechte positie van de financiële sector in de staatsfinanciering is onterecht. Door een *SDB* in te richten is dat recht te zetten. Via een *SDB* kun je actief, zonder tussenkomst van de financiële sector deelnemen in de financiering van de staat. Nu ontbreekt dit recht. Door aan de depositorekeningen een keuzemenu te koppelen voor de bestedingsdoelen, wordt de mate van deelname nog versterkt.

Conformiteit. Veel mensen sparen om toekomstige plannen te realiseren en zijn vooral uit op zekerheid; niet op speculatieve winsten. Een depositorekening bij de *SDB* sluit hierop aan, maar aan de omvang van het spaargeld is wel een bovengrens opgelegd, te bepalen in relatie tot de financieringsbehoefte

Neutraliteit. In verband met de covid-crisis en de noodzakelijk vergroening van de economie zal de overheid veel geld nodig hebben. Staatsobligaties op naam, ook in de vorm van depositorekeningen bij een *SDB* voorzien in een instrument om geld aan te trekken, maar zonder geldschepping. Dit zal nodig zijn.

Besluit: een staatsdepositobank is terecht

Een *SDB* stelt je in staat veilig te sparen, zonder daarbij de financiële sector te steunen. Het stelt de regering in staat geld te lenen, zonder de hoeveelheid geld in het circuit te vermeerderen. 's Rijks schatkist is nu al uitgerust om *SDB* te exploiteren.

Daarnaast geeft een *SDB* ieder ook de gelegenheid om actief deel te nemen in de financiering van de staat. Dat is een recht wat nu ontbreekt. Het tijd om de exclusieve positie van de financiële sector met betrekking tot staatsfinanciën te beëindigen.

7. Bedrijfswinst vermogensneutraal belast

De belasting op bedrijfswinsten is een vak apart, zeker wanneer het gaat om internationaal opererende bedrijven. Het wemelt van aftrekposten, restricties, koppelingen en sluiptwegen. Het segment van accountancy en bedrijfsfiscalisten telt vele grote en kleine ondernemingen. De vraag dringt zich op of het stelsel niet toe is aan een drastische vereenvoudiging en internationale harmonisering. Dit laatste zou zeker binnen de Europese Gemeenschap moeten gebeuren.

Ik laat dit voor wat het is en beperk mij tot enkele regelingen die nogal eens in de politiek opduiken: de belasting op bedrijfswinst (ofwel vennootschapsbelasting), de fiscale aftrek van financieringskosten en de dividendbelasting. Diverse fiscalisten hebben ernstige bedenkingen tegen de huidige opzet. De eerste vraag is natuurlijk: wat zijn die bezwaren? En welke verbeteringen komen in aanmerking?

De politiek voert menigmaal een tegenstelling op tussen inkomstenbelasting en bedrijfsbelastingen. Maar dat kan verkeren. Uiteindelijk betalen de aandeelhouders en ondernemers deze belastingen, niet de bedrijven. Ook pensioenfondsen beleggen in bedrijven en de belasting op bedrijfswinsten komen dus indirect terecht bij de pensioengerechtigden. Wel is in deze context verschil te maken tussen binnen- en buitenland en tussen spaargelden en supervermogens.

Ik ben dus ook benieuwd wat de belasting is op bedrijfswinsten gecombineerd met die op de opbrengst van persoonlijk vermogen. Dit laatste is vooral relevant wanneer ook de aanwas van persoonlijk vermogen in de belasting op inkomen wordt meegenomen. Natuurlijk begint het met een inventarisatie.

Vennootschapsbelasting in hoofdlijnen

De hoofdlijnen zijn simpel. Het begint bij de *operationele winst*. De *bedrijfswinst* volgt hieruit als operationele winst met aftrek van financieringskosten van geleend geld. Dan zijn er fiscale regels die bepalen welke en in welke mate gemaakte financieringskosten administratief fiscaal aftrekbaar zijn. De *fiscale bedrijfswinst* is de bedrijfswinst met aftrek van *fiscaal aftrekbare financieringskosten*. De *vennootschapsbelasting* een percentage van fiscale bedrijfswinst. De *nettowinst* is de bedrijfswinst minus de vennootschapsbelasting.

Er zijn twee typen bedrijfsvermogen: het *eigen vermogen* en het *vreemd vermogen*. Het *eigen vermogen* is in handen van de ondernemer en van diverse aandeelhouders. Zij

krijgen winst uitgekeerd als dividend. Een deel van de nettowinst is natuurlijk ook toe te voegen aan het bedrijfseigen vermogen.

Het *vreemd vermogen* bestaat uit leningen die toegekend zijn door banken, door personen of die aangetrokken zijn door middel van verhandelbare obligaties. Daarover betaalt de onderneming rente. Bij de bepaling van de *fiscale winst* zijn de financieringskosten van vreemd vermogen aftrekbaar. Maar dividend is niet aftrekbaar.

De algemene belasting op fiscale bedrijfswinst is ongeveer 25%. Het MKB betaalt 16,5%. Voor winsten die vallen onder de zo genoemde *innovatie box* is het tarief nu 7%. Die winsten moeten wel iets met innovatie te maken hebben. Maar wat heet innovatie?

Over dividend heft de fiscus ongeveer 15% *dividendbelasting*. Voor de Nederlandse belastingplichtige werkt deze als een voorheffing die bij de inkomstenbelasting wordt “teruggegeven”. Voor een buitenlander die in een Nederlands bedrijf belegt, is dit anders. Hij betaalt hier dividendbelasting, maar of hij dat “thuis” terugkrijgt is twijfelachtig. Fiscalisten signaleren diverse problemen, vooral ten aanzien van internationaal opererende ondernemingen. Ik noem er enkele.

Internationaal uitwisselen van winsten en verliezen

Winsten kunnen jaarlijks sterk variëren en soms verkeren in verlies. De fiscus voorziet in een regeling om die variaties glad te strijken via het mechanisme van voortschrijdend gemiddelde. Internationale bedrijven kunnen winsten en verliezen binnen zekere grenzen ook grensoverschrijdend uitwisselen. Verschillen in fiscale regelingen zijn zo lucratief te gebruiken. De fiscus tracht dit te beperken. Toch blijft het problematisch. Bedrijven binnen eenzelfde concern kunnen met elkaar zaken doen, maar tegen afwijkende prijzen om zo hun winstcijfers aan te passen. De fiscus begrenst dit door te eisen dat de verrekening marktconform moet zijn. Maar ook dat is niet waterdicht.

Creatief gebruik van de innovatiebox

Het tarief van 7% is bedoeld om innovatieve bedrijvigheid te bevorderen. Maar wat is innovatie? Veel bedrijven bedienen zich van trucs om zoveel mogelijk onder de noemer “innovatie” te krijgen. Ook buitenlandse ondernemingen hebben dit ontdekt. Zij plaatsen een deel van hun omzet administratief als “innovatief” in Nederland om zo van dit lage tarief te profiteren. Google ontweek op die manier in 2015, drie miljard euro aan belastinggeld.

Met menige fiscalist denk ik dat die *innovatiebox* moet verdwijnen. Als compensatie is de belasting op bedrijfswinst te verlagen tot (zeg) 20%. Dit is een vereenvoudiging die fiscale vluchtwegen afsluit. Maatschappelijk innovaties zijn desgewenst ook

projectmatig te subsidiëren. Bijvoorbeeld vanuit het *Nationale Groeifonds* of eventueel vanuit (nog in te richten) fondsen voor kleine, specifieke innovaties. Dit leidt tot gericht beleid, hetgeen ontbreekt in de *innovatiebox*.

In dit kader past ook de regeling *Baangerelateerde Investeringskorting*, kortweg de *BIK*. Dit is de tijdelijke regeling om bedrijven financieel met ongeveer 3% te stimuleren om ook in covid-tijd investeringen te doen. Dat zal niet werken en de uitwerking is mijns inziens een bedenkelijke combinatie van bestuurlijke regel drift en oppervlakkigheid. Belastingen moeten stabiel zijn en zoveel mogelijk algemeen toepasselijk. Het wordt brij als dit anders gaat. Gerichte subsidies zijn in dat opzicht een veel beter beleidsinstrument.

Onbalans in aftrek van de kosten van bedrijfsfinanciering

De financieringskosten van vreemd vermogen waaronder rente zijn fiscaal aftrekbaar, maar dividend is dat niet. Dus financieren met geleend geld is fiscaal voordelig. Mede daarom kochten veel bedrijven massaal hun eigen aandelen op. Gevolg: *thin capitalisation* van bedrijven. Deze worden zo sterk afhankelijk van financiële sector. De fiscalisten *Stevens en Cnossen* zijn uitermate duidelijk. Zij concluderen dat *thin capitalisation* de financiële crisis heeft verdiept.

Een overheveling van “eigen naar vreemd” is ook mogelijk door *contingent convertible bonds* (CoCo's) uit te geven. Een CoCo is een lening aan een bedrijf in de vorm van een verhandelbare obligatie. In die vorm vallen CoCo's onder vreemd vermogen; de kosten zijn dus fiscaal aftrekbaar. Maar een CoCo bevat een contractuele constructie die de CoCo omzet in een aandeel wanneer die constructie van toepassing is. Dat kan het geval zijn wanneer het eigen vermogen beneden een bepaalde ondergrens komt. Op die manier valt de CoCo ook onder de rubriek eigen vermogen en is zo ook risico dragend.

De CoCo is een betrekkelijk recente constructie. Eerder kwam de ministeriële *Commissie van Weeghel (2010)* in navolging van het Britse *Institute for Fiscal Studies* met het voorstel om de vermogens fiscaal gelijkjer te behandelen. De commissie stelt voor om de uitgekeerde vergoeding op *netto eigen vermogen* tot op een forfaitaire bovengrens aftrekbaar te stellen. Daaronder valt ook dividend. Die bovengrens stelt de fiscus marktconform vast. Nu zou dat 4% zijn.

Niets nieuws. Een Belgische variant is al lang in gebruik. Het Eindhovens bedrijf ASML profiteert: zijn miljardenomzet in Nederland verloopt administratief via een kantoor tje in België vlak over de grens. Handig: het dividend is zo fiscaal vrij. De Nederlandse politiek schijnt deze aftrek van dividend niet aan te durven.

Forfaitaire aftrek van financieringskosten

Het voorstel van de Commissie van Van Weeghel reduceert de fiscale onbalans tussen vreemd en eigen vermogen, maar deze verdwijnt pas echt als dezelfde bovengrens ook voor de aftrek van kosten voor vreemd vermogen zou gelden. Nog eenvoudiger is het om de aftrek van kosten van vermogen forfaitair marktconform vast te stellen, ongeacht van wat die feitelijk zou zijn.

Het is redelijk om die bovengrens (waarschijnlijk) nu op 4% vast te stellen. Het instellen van deze bovengrenzen en deze eventueel te hanteren als forfaitaire aftrek vereenvoudigt de uitvoering. Ook eventuele ontwijking via sluiptwegen zal minder opleveren. Ingewikkelde regelingen om dit te voorkomen worden overbodig.

Onder een forfaitaire aftrek van financieringskosten bedrijfsvermogen zullen dergelijke “verschuivingsoperaties” niets meer opleveren. Toezicht op naleving is dan ook overbodig.

Rekenvoorbeeld heffing vennootschapsbelasting

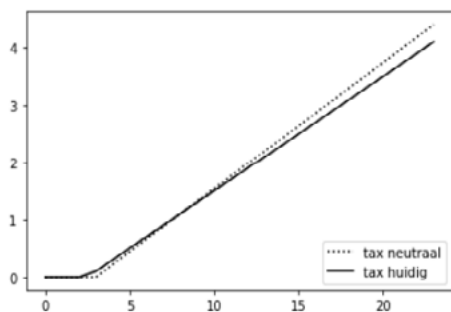
Hoe wordt de hoogte van de vennootschapsbelasting beïnvloed door de invoering van een forfaitaire aftrek van financieringskosten voor vreemd en eigen vermogen? Dat heb ik onderzocht door diverse cases door te rekenen. *Figuur 7* laat zien wat de afdracht aan vennootschapsbelasting is in relatie tot de operationele winst als percentage van het bedrijfsvermogen. Deze winst varieert van 0 tot 25%.

Twee gevallen zijn doorgerekend: de bovenste twee grafieken betreffen een verhouding eigen versus vreemd vermogen van 30% versus 70% en de onderste twee net andersom. De links geplaatste grafieken geven de hoogte van de vennootschapsbelasting aan ten opzichte van de operationele winst. De rechts geplaatste grafieken laten de vennootschapsbelasting zien als percentage van deze winst; de betekenis ervan is puur theoretisch.

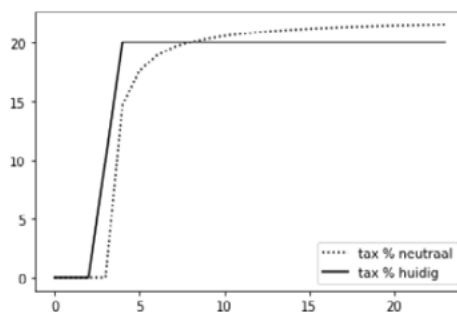
De getrokken grafieken geven de huidige situatie onder een belastingtarief van 20%. De gestippelde grafieken geven het alternatief met 4% forfaitair van het bedrijfsvermogen aftrekbaar op de bedrijfswinst als financieringskosten; het belastingtarief is afgesteld op 22%.

Onder het alternatief blijkt het fiscaal gunstiger om meer met eigen vermogen te financieren dan onder het huidige regime. De verschillen zijn betrekkelijk klein. Ze zijn desgewenst te wijzigen door het aftrek-percentages (hier 4%) en tarief vennootschapsbelasting te wijzigen (hier 20%). Het alternatief is te prefereren: veel eenvoudiger en thin capitalisation loont niet.

Figuur 7: Effect forfaitaire aftrek financieringskosten: gestippeld

vennootschapsbel t.o.v. bedrijfswinst
horizontale as bedrijfswinst van 0 tot 25

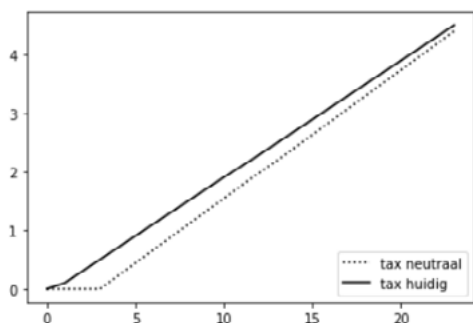
% vennootschapsbel. t.o.v. bedrijfswinst
horizontale as bedrijfswinst van 0 tot 25

Algemeen: rentevoet 5%; eigen/vreemd geld 30%/70%; groei 2% x winst

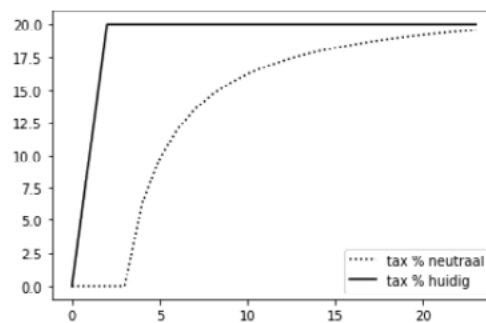
Huidig: vennootschapsbelasting 20%;

Alternatief: vennootschapsbelasting 22%; forfaitaire aftrek vermogens 4%

Grafieken: huidig => getrokken grafieken; alternatief => gestippeld

vennootschapsbel t.o.v. bedrijfswinst
horizontale as bedrijfswinst van 0 tot 25

% vennootschapsbel. t.o.v. bedrijfswinst
horizontale as bedrijfswinst van 0 tot 25

Algemeen: rentevoet 5%; eigen/vreemd geld 70%/30%; groei 2% x winst

Huidig: vennootschapsbelasting 20%;

Alternatief: vennootschapsbelasting 22%; forfaitaire aftrek vermogens 4%

Grafieken: huidig => getrokken grafieken; alternatief => gestippeld

Consequenties voor de aandeelhouder

Op het ogenblik wordt de opbrengst uit persoonlijk vermogen onder box-3 als *forfaitair rendement* gedefinieerd als 3 tot 5,2% van dit vermogen. Dit wordt belast tegen 30%. Dit gaat geheel onafhankelijk van de feitelijk behaalde winsten.

Een constructie die de feitelijk behaalde vermogensopbrengsten wel meeneemt gaat uit van de *vermogensmutatie*. Dat is het vermogen aan het eind van het jaar verminderd met dat aan het begin én verminderd met een forfaitair bepaalde hoeveelheid spaargeld in dat jaar. Dit laatste is vast te stellen op (zeg) 20% van het belastbare inkomen volgens box-1. Als fiscale opbrengst is deze vermogensmutatie genomen, óf de uitkomst van box-3 mits die hoger zou zijn. In deze context volg ik de huidige opzet door de aldus bepaalde fiscale vermogensopbrengst tegen 30% te belasten

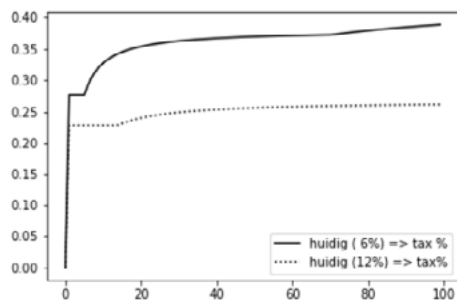
De vraag is nu hoeveel een belastingbetaler als belegger bij elkaar aan belasting betaalt met inbegrip van de vennootschapsbelasting. Hoe is dat in het voorgestelde alternatief in vergelijking met het huidige regime? Om daarover een indruk te krijgen heb ik de computer enkele cases laten narekenen. Het resultaat is te vinden in *Figuur 8*.

In het rekenvoorbeeld varieert het vermogen van de belegger van 50.000 tot 1.000.000 euro en hij spaart 10.000 euro. Het bedrijf is verondersteld te werken met 50/50% vreemd en eigen vermogen. Ter vergelijking bereken ik het geval dat het bedrijf 6% winst maakt ten opzichte van het bedrijfsvermogen en het geval wanneer dit 12% is. De grafieken laten zien welk deel deze belegger inclusief vennootschapsbelasting all-in kwijt raakt aan de fiscus, en wel onder het huidige fiscale regime en onder het voorgestelde alternatief.

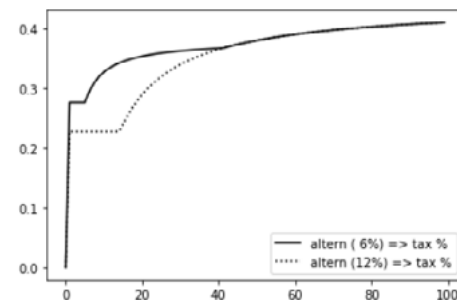
De bovenste twee grafieken laten zien dat je relatief meer aan belasting kwijt bent als het bedrijfsrendement laag is. In het alternatieve stelsel is het verschil veel minder en verdwijnt bij hogere gerealiseerde bedrijfswinsten. De onderste twee grafieken zijn dezelfde als de bovenste, maar anders gecombineerd. In de grafiek linksonder is te zien dat het belastingdeel in het huidige stelsel en dat in het alternatieve bij een laag bedrijfsrendement weinig verschillen. Wat is de oorzaak? Het effect van de huidige heffing volgens box-3 is dominant. In de grafiek rechtsonder met een hoger rendement domineert de vermogensopbrengst van het alternatieve stelsel.

Conclusie: inkomens uit bedrijfswinsten zijn veel lager belast dan inkomen volgens box-1 en dit geldt vooral onder de huidige box-3.

Figuur 8: Over-all betaalde belasting over bedrijfswinst

Over-all belasting t.o.v de bedrijfswinst variërend van 0 tot 100.000, in huidig stelsel, met bedrijfswinst 6% versus 12%

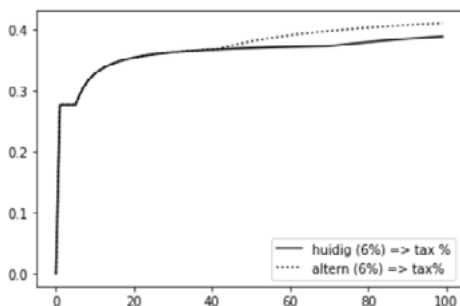
Over-all belasting t.o.v de bedrijfswinst variërend van 0 tot 100.000, in alternatief stelsel, met bedrijfswinst 6% versus 12%

Algemeen: rentevoet 5% geleend geld; eigen/geleend geld 50%/50%;

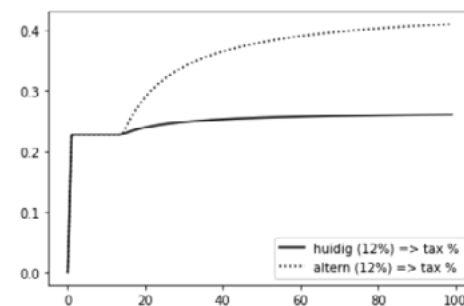
Huidig: vennootschapsbelasting 20%;

Alternatief: vennootschapsbelasting 22%; forfaitaire aftrek vermogens 4%

Grafieken: 6% bedrijfswinst => getrokken grafieken; 12% => gestippeld

Over-all belasting t.o.v de bedrijfswinst variërend van 0 tot 100.000, in huidig versus alternatief, met bedrijfswinst 6%

Over-all belasting t.o.v de bedrijfswinst variërend van 0 tot 100.000, in huidig versus alternatief, met bedrijfswinst 12%

Algemeen: rentevoet 5% geleend geld; eigen/geleend geld 50%/50%;

Huidig: vennootschapsbelasting 20%;

Alternatief: vennootschapsbelasting 22%; forfaitaire aftrek vermogens 4%

Grafieken: huidig stelsel => getrokken grafieken; alternatief => gestippeld

Heisa over dividendbelasting

In 2019 stelde het Kabinet voor om de dividendbelasting af te schaffen. Voor Nederlanders die in een Nederlands bedrijf beleggen maakt dit niets uit. Voor hen is het een voorheffing die in de definitieve aanslag wordt teruggeven. Voor internationale ondernemingen en beleggers kan dit anders uitpakken. Met de afschaffing wilde het Kabinet de fiscale condities voor internationale bedrijven verlichten ten gunste van het vestigingsklimaat. Vooral een mogelijk vertrek van Unilever was toen urgent.

Het voorstel sneuvelde in de Tweede Kamer. De voornaamste argumenten? Internationale bedrijven betalen toch al te weinig belasting. En degelijke bedrijven spelen landen tegen elkaar uit om zo gunstige fiscale condities af te dwingen en Nederland moet daarin niet meegaan. Ik denk dat het beter is de fiscale vluchtwegen aan te pakken en de fiscale bedrijfscondities op Europees niveau te harmoniseren en te handhaven.

Misschien zou het voorstel het toch gehaald hebben, wanneer gelijktijdig de vennootschapsbelasting enigszins ter compensatie zou zijn verhoogd. Mijns inziens had het Kabinet er beter aangedaan om ook de forfaitaire aftrek van de financieringskosten bedrijfsvermogen mee te nemen in een integraal voorstel, dat zoveel mogelijk fiscaal is afgesteld op financiële neutraliteit.

In ieder geval brengt afschaffing van de dividendbelasting een wenselijke vereenvoudiging. Door de vennootschapsbelasting enigszins te verlagen zijn financiële effecten gering te houden.

8. De boodschap

De problemen voortkomend uit de opwarming van het klimaat, het bedreigde milieu en schaarste aan grondstoffen zijn urgent. Daar komt het herstel uit de covid-crisis nog bij. De overheid zal een ingrijpend beleid moeten voeren en dat zal fiscale consequenties krijgen. Het fiscale stelsel als dragende constructie van onze rechtstaat zal daarom op orde moeten zijn. Ernstige defecten en onnodige fiscale obstructies van de economie kunnen we er nu niet bij hebben.

Het gaat mij om de doelstellingen van de overheid en hoe je daar financieel in bijdraagt of daar eventueel uit ontvangt. Zijn de fiscale regels eerlijk? Zijn ze begrijpelijk? Belasting worden opgelegd, maar zou ook je actief kunnen bijdragen aan financiering van de staat? Is de dure, geprivilegieerde positie van de financiële sector wel terecht? Het onderzoek levert tien concrete voorstellen op die elk een richting aangeven voor een wenselijke of noodzakelijke verbetering.

1: De fiscus typeert de belastingplichtige naar leeftijdscategorie, zelfstandige of niet, eigen woning of niet, wel of geen kinderen en wel of niet deling van woonruimte. In de presentatie van de miljoenennota ontbreekt een relatie met de financiële positie waarin iemand zich volgens deze typering kan plaatsen.

Suggestie: voeg daar drie inkomenscategorieën aan toe, dan leveren zinvolle combinaties ongeveer veertig typen burgers op. Laat het CBS voor ieder type aangeven wat het gemiddelde inkomen is, de ontvangst aan uitkeringen, de belasting minus toeslagen en wat gemiddeld per persoon ontvangen is aan onderwijs en zorg. Voeg een dergelijke Monitor Persoonlijk Aandeel jaarlijks toe aan de miljoenennota.

2: Betaalde pensioenpremies zijn aftrekbaar van het belastbare inkomen, terwijl het uitgekeerde pensioen wel wordt belast. Aldus beheren pensioenfondsen ruim 500 miljard euro aan achterstallige inkomstenbelasting. Deze achterstalligheid geeft ook een opening voor belastingvlucht.

Suggestie: hef de belasting eerst door direct 30% te heffen op de binnenkomende premies en verreken deze voorheffing in het uitgekeerde pensioen, zodanig dat dit voor de pensioengerechtigde neutraal uitpakt. Door van de huidige opzet over te gaan naar de voorgestelde is ongeveer 450 miljard aan achterstallig belastinggeld van de pensioenfondsen over te dragen aan de 's Rijks schatkist. Daarmee is staatsschuld af te lossen.

3: Bezit is extreem scheef verdeeld. De fiscus steunt dit indirect. Zij hanteert een fictief rendement van 3 tot 5,2%. Sommige vermogenden halen veel meer winst.

Suggestie: belast dit door uit te gaan van de vermogensmutatie. Ofwel vermogen aan het eind van het jaar verminderd met dat aan het begin én verminderd met een forfaitair bepaalde hoeveelheid spaargeld in dat jaar. Een dergelijke opzet zou op Europees niveau moeten gelden.

4: Fiscaal is de eigen woning nu een object dat de eigenaar aan zichzelf verhuurt. Die opzet vertoont ernstige gebreken. Beter is het om de eigen woning tot op zekere hoogte op te vatten als fiscaalvrij gebruiksding.

Suggestie: kwalificeer de eigen woning tot een WOZ-waarde (zeg 300.000 euro) als fiscaal vrij, maar kwalificeer de waarde daarboven fiscaal als persoonlijk vermogen. Schrap zowel de aftrek van rente op hypotheekschuld als het huurwaardeforfait. Dit kan ongeveer neutraal ten opzichte van de huidige regeling.

5: Persoonlijke fiscaliteit is ingewikkeld. Dat ligt ook aan de rubriek sociale toeslagen. Het wemelt van drempels, restricties en specifieke regels om progressiviteit in te bouwen. Beter is het om die progressiviteit onder een noemer te brengen en in de drempels en restricties minder te differentiëren.

Suggestie: vereenvoudig de sociale toeslagen, vat ze op ze als inkomen en neem ze als zodanig mee als progressief belast inkomen. De tarieven en drempel zijn ten opzichte van nu vrijwel inkomensneutraal in te stellen.

6: Werkgevers moeten wettelijk inkomenszekerheid bieden bij langdurig ziekteverzuim en bij gebrek aan werk. Voor hen is dit een ernstig risico en velen werken daarom liever met zzp-ers dan mensen in vaste dienst.

Suggestie: voorzie in algemeen toegankelijke, flexibele inkomensverzekeringen om daarmee de verplichtingen terugbrengen tot beter hanteerbare proporties. Daarbij zijn modellen te hanteren die bestand zijn tegen opportunistisch misbruik. Voordeel: werkgever en werknemer zijn minder aan elkaar gebonden.

7: Overheden financieren zich onder andere door verhandelbare staatsobligaties uit te geven. Die worden “geldscheppend” opgekocht door financiële instellingen. De schatkist kan ook obligaties op naam uitgeven. Die zijn niet verhandelbaar en alleen interessant voor de risicomijdende spaarder. Dat is ook anders in te richten.

Suggestie 1: 's Rijks schatkist opent een internet deposito bank voor burgers met een rente die alleen de inflatie compenseert en waarbij de fiscus het saldo tot een bepaald maximum niet meetelt in het persoonlijke vermogen. Een depositorekening bij 's Rijks schatkist brengt een interactie tot stand tussen burger en staat. Die is in te richten als een instrument voor inspraak.

Suggestie 2: Het kabinet formuleert enkele bestedingsdoelen die als menu opvraagbaar zijn; de rekeninghouder geeft een procentuele verdeelsleutel of wijzigingen daarop; het kabinet neemt deze als aanwijzingen mee in het beleid.

8: De *innovatie box* onder de vennootschapsbelasting is bedoeld om innovatieve bedrijvigheid een tarief van 7% te bevorderen. Maar veel bedrijven bedienen zich van trucs om zoveel mogelijk onder de noemer “innovatie” te krijgen. Er wordt grootschalig misbruik van gemaakt.

Suggestie: hef de innovatie box open compenseer dat de vennootschapsbelasting enigszins te verlagen. Maatschappelijk wenselijke innovaties zijn ook projectmatig te subsidiëren.

9: Bij de bepaling van de fiscale bedrijfswinst is de rente van geleend vermogen aftrekbaar, maar dividend als vergoeding op het bedrijfseigen vermogen is niet aftrekbaar. Veel bedrijven werken daarom vooral met geleend geld en zijn daardoor te afhankelijk van de financiële sector.

Suggestie: voer een marktconform forfaitair percentage in voor de aftrek van financieringskosten, zowel voor geleend als voor eigen geld en verhoog de vennootschapsbelasting iets op ongeveer fiscaal uit te komen.

10: In Nederland wordt dividendbelasting afgehouden als voorheffing die later bij de aanslag voor inkomstenbelasting wordt “teruggegeven”. Dit kan voor buitenlandse beleggers problemen opleveren.

Suggestie: schaf de dividendbelasting af en verhoog de vennootschapsbelasting enigszins om de effecten “uit te middelen”.

Het zijn concrete aanbevelingen die, mits goed uitgewerkt het fiscale landschap drastisch ten goede zullen veranderen. Deze fiscus wordt eenvoudiger, beter en goedkoper te handhaven. Er zijn minder regels en minder belemmeringen. Het zal beter en efficiënter functioneren als dragende constructie voor onze rechtstaat.

Maar zover is het lang niet. Het huidige stelsel is een bouwwerk van talloos vele regelingen, vooral voor wat betreft sociale toeslagen, uitkeringen en ondernemingsbelastingen. Ook dat dient te worden aangepast. Veel regelingen over vermogens- en ondernemingswinsten reiken verder dan de landsgrenzen. Harmonisatie op Europees niveau is noodzakelijk.

Deze studies gaan over het raamwerk van ons fiscale stelsel. De instelling van de tarieven, drempels en restricties is een andere zaak. In de berekeningen zijn deze zodanig dat de inkomens effecten gering zijn ten opzichte van het huidige stelsel. Dat blijkt goed te gaan. Uitzondering is de nieuwe belasting op vermogensopbrengsten die in het huidige stelsel onterecht ontbreekt.

Hopelijk zal dit onderzoek de lezer en de politiek inspireren. Ook de Europese dimensie is daarin mee te nemen. Zou de Nederlandse regering geen hervormingen van het Europese fiscale stelsel kunnen bedingen in ruil voor de verleende financiële steun om de gevolgen van de covid-pandemie op te vangen?

Ik dank drs Marcel A. Wiebes, verbonden aan de *Post Graduate Opleiding Accountancy* van de Vrije Universiteit, voor zijn kritische opmerkingen. Uiteraard is alleen de auteur vrijblijvend verantwoordelijk voor de tekst.

De uitdagingen kennen we: opwarming, milieu, schaarste en migratie. Het herstel uit de covid-crisis komt er bij. De fiscus als dragende financiële constructie van onze rechtstaat moet die ontwikkelingen kunnen dragen en het huis steunen waar ieder zich thuis voelt; een huis dat toekomst heeft.

Maar is de fiscus daartoe uitgerust? Redelijk Aandeel doet verslag van een onderzoek om die fiscus in beeld te krijgen en komt met concrete, realistische voorstellen. Het is geschreven voor iedereen die belangstelling heeft voor de maatschappelijke actualiteit.

Joseph J. M. Evers. Hij studeerde aan de TU-Delft, promoveerde vanuit de KU-Brabant en was gastonderzoeker aan Yale University. Hij werkte als hoogleraar op het gebied van de Operations Research en Logistiek aan de Universiteit Twente en later aan de TU-Delft. Hij was wetenschappelijk directeur van onderzoekschool TRAIL. Zijn ambitie is nu om vanuit deze achtergrond bij te dragen aan het publieke domein.

